

ETT VALLSJÖBOLSHEMMAN PÅ

HIMMELSBOLSÄNGEN

Alf Gunnarson

Skövde 2001

Nyredigerad och digitaliserad i Mariestad 2021 / alf

INNEHÅLL

FÖRORD

KÄLLOR - MÅTT OCH STEG

Innehåll.

År 1797 fick Anders Nilsson och hans hustru Cathrina fasta
Maria Greta Eriksdotter blev mer och mer förmögen
Carl Carlsson d y i Mossebo gick inte över ån efter vatten
Maria Greta Eriksdotter tittar i sin kristallkula
Ett kapitel med skiftande innehåll
År 1860 sålde Maria Greta Eriksdotter sin del av föräldrahemmet
Stina Brita Persdotter fick bara några få år i Vallsjöbol
Per Gustaf Nilsson levde vidare med en ny fru vid sin sida
Taxeringslängd för Vallsjöbols gårdar år 1887
År 1888 gick epoken Per Gustaf Nilsson i graven
Från 1890-talet kallades stället för Stoltzes
Den förlorade sonen Per August Persson
Vardagsskolan var i Vallsjöbol och söndagsskolan i Mosselund
Något om närliggande ställen, såsom Kavelbron och Borgamossen
Runt sekelskiftet skedde det stora förändringar
Med många ägare på samma hemman måste man räkna med bråk
År 1917 skrevs det köpekontrakt mellan två generationer Stoltz
Mellan åren 1933 och 1936 gjorde makarna Johansson visitt i Vallsjöbol
År 1936 kom Birgit från Barrud och Gunnar från Mossebo
Orosmoln, ransoneringar, rekordkylla och mycket mera under 1940-talet
Det var en stor släkt som hade bosatt sig rätt så tätt
Under 1950-talet blev gubbarna mycket dominerande
En period med uppbrott och många nya familjemedlemmar
Huset har förändrats under årens lopp
En god bit in på 1970-talet tog Britt och hennes familj fullt ansvar
Det hände saker av stor vikt även under 1980-talet
1990-talet började i dur men fortsatte mest i moll
Avhandlat som skedde i Vallsjöbol den 31 december år 1999
2000-talet har börjat bra och det blir säkert bättre och bättre dag för dag

Innehållsförteckning i original.

FÖRORD

Den här berättelsen handlar om det hemman i Vallsjöbol som ligger närmare Kavelbron, Mosselund, Borgamossen och Mossebo än Vallsjöbols by. Under 1700- talet och kanske också 1800-talet kallades området för *Himmelsbordsängen, Himmelsbolsängen* eller *Himmelskogsängen* och senare *Vallsjöbols äng*.

De människor vi möter i början av berättelsen hade sina hus i Vallsjöbols by, där man bodde ganska tätt. Efter laga skiftet på 1840-talet fick en del familjer flytta och det var runt år 1850 man bosatte sig permanent på ängen. På försättsbladet står årtalen (1750)- 1850- 2000 av det skälet att hemmanet på Himmelsbolsängen, är sprunget ur det 1/16 mantal Vallsjöbol som Anders Nilsson blev ägare till år 1797 och som hans far Nils Andersson ägde från (cirka) mitten av 1700-talet. Från omkring år 1890 och långt in i nästa sekel var hemmanet känt som *Stoltzes ställe*.

De faktauppgifter som ligger till grund för skriften har i första hand hämtats från tillgängliga gårdshandlingar, tillhörande Vallsjöbol och Mossebo. Dessutom har Leif Vörde tagit fram uppgifter ur de gamla kyrkböckerna, vilka har varit mycket värdefulla som komplement till dokumenten om ägarförändringar, boupp-teckningar, arvskiften och annat. Elving Stoltz' sammanställning *Hemmanet Vallsjöbol, hur det ägts och skiftats* har betydligt underlättat det här arbetet.

Gårdshandlingarna lästes och berättelsen skrevs under tre veckor i februari månad år 2001. Den krönika som skrevs om Mossebo i januari månad berör också detta hemman och vice versa. För att undvika alltför många upprepningar, har jag ibland gjort hänvisningar till den. Av naturliga skäl innehåller de avsnitt som handlar om tiden efter 1936 lite fler bilder än tidigare avsnitt.

Då text citeras, används i regel modern stavning, medan ordval och språkbruk speglar originalens texter så nära som möjligt. Är något årtal fel, så är väl inte det hela världen! Sidnummer anges inte, eftersom ordningsföljden på avsnitten är tämligen kronologisk. Det finns en innehållsförteckning. Avsikten är att producera fem datorutskrivna exemplar, varav fyra behålls inom familjen och ett finns tillgängligt för utlåning.

Skövde i februari månad år 2001

Alf Gunnarson

Född och uppvuxen på detta hemman

Anmärkning: Här – i den digitala versionen – finns sidnummer.

KÄLLOR – MÅTT OCH STEG

KÄLLFÖRTECKNING

Gårdshandlingar till Vallsjöbol 1/12 mantal och Mossebo 1/32 mantal

Handlingar om laga skiften 1 Vallsjöbol och Mossebo

Häradsekonomisk karta från omkring år 1880

Modern ekonomisk karta

Sammanställning av Elvng Stoltz: *Hemmanet Vallsjöbol, hur det ägts och skiftats* (1988)

Finnerödja boken

Samtal och korrespondens med Leif Vörde, främst om släktförhållanden

Samtal med Hans Ove Persson, om allting

Samtal med min syster, Britt Olausen, som minns mycket om nutiden

Samtal med min mor, Birgit Carlsson, som minns mer om Vallsjöbol än om Mossebo

Mina egna minnen, som är rätt så många

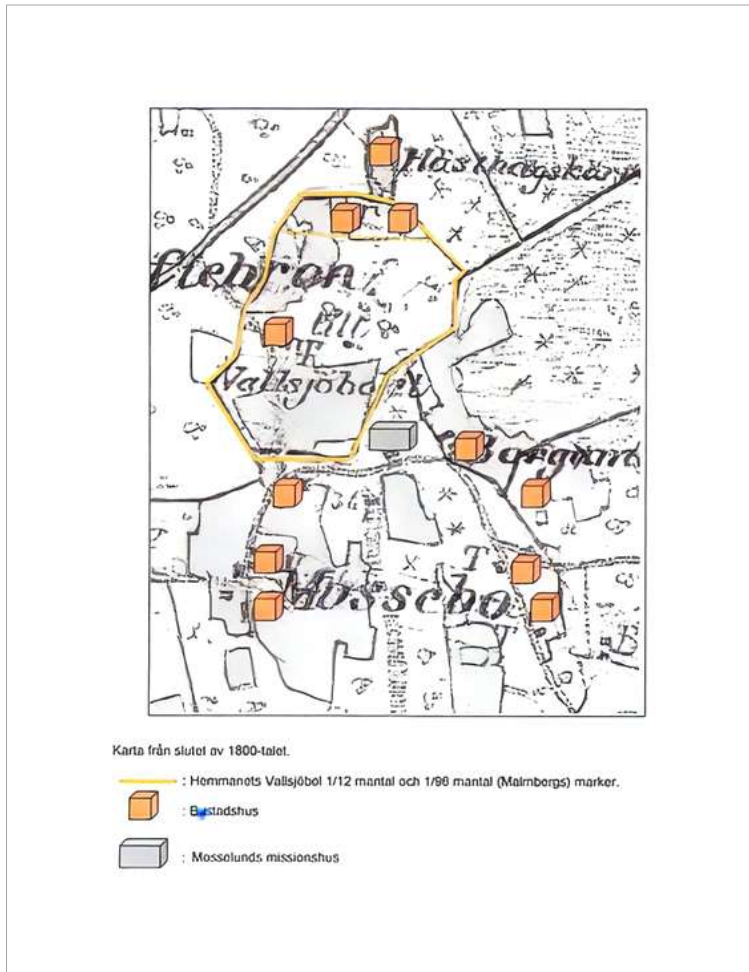
Egna och lånade fotografier – tack till Leif Vörde, Inger Rolfsson, med flera

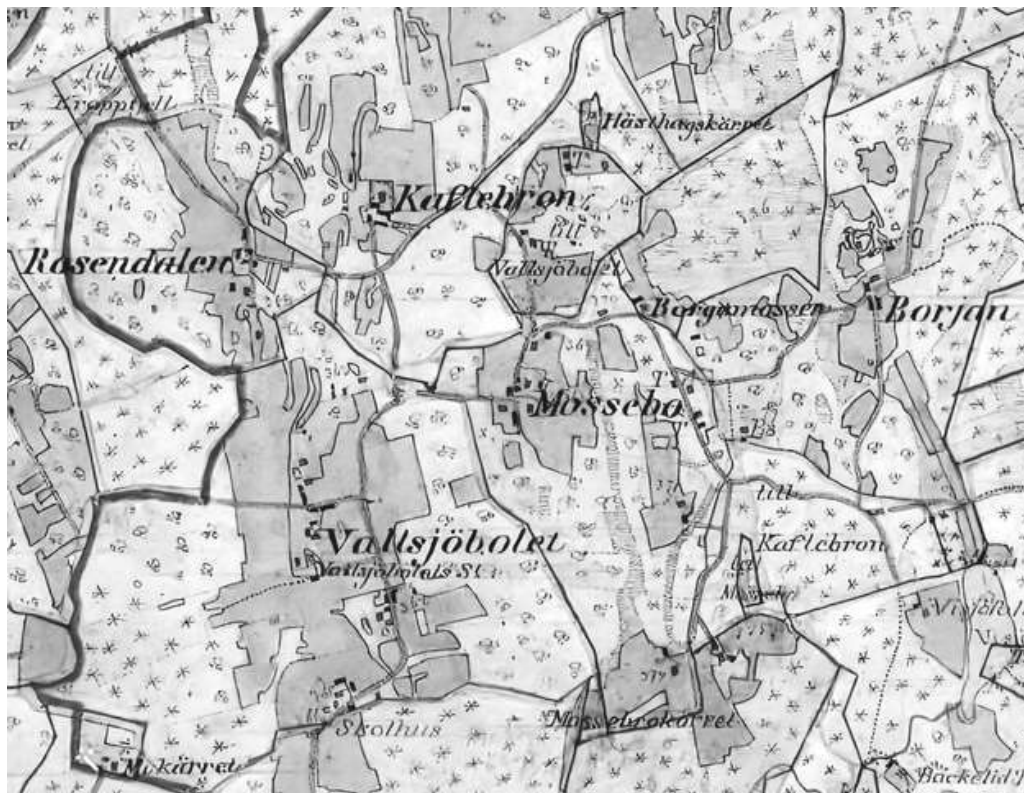
Några mått, mynt och vikter med mera.

Aln:	Längdmått, 2 fot, eller cirka 0,6 meter
Famn:	Längdmått, 6 fot, eller cirka 1,8 meter
Fot:	Längdmått, cirka 30 centimeter
Kanna:	Rymdmått, cirka 2,6 liter (bild nedan)
Kappe:	Rymdmått för torra varor, cirka 4,6 liter
Kappland:	Så stor areal som det normalt gick åt 4,6 liter säd att så på
Lispund:	Vikt, cirka 8,5 kg
Mantal:	Gammalt mått för jordegendom av viss storlek
Rev:	Längdmått. 1 rev=10 stänger=100 fot, eller cirka 30 meter
Riksdaler:	Myntenhet som försvann år 1873 och ersattes av kronor
Shilling:	D:o, som ersattes av öre år 1873
Tunna:	Ungefärligt rymdmått, mellan 1250 och 1750 liter
Tunnland:	Så stor areal som det normalt gick åt en tunna säd att så på

Anmärkning: Denna, föregående och nästa sida, fanns före förordet i originalupplagan.

Orienteringskarta i original.

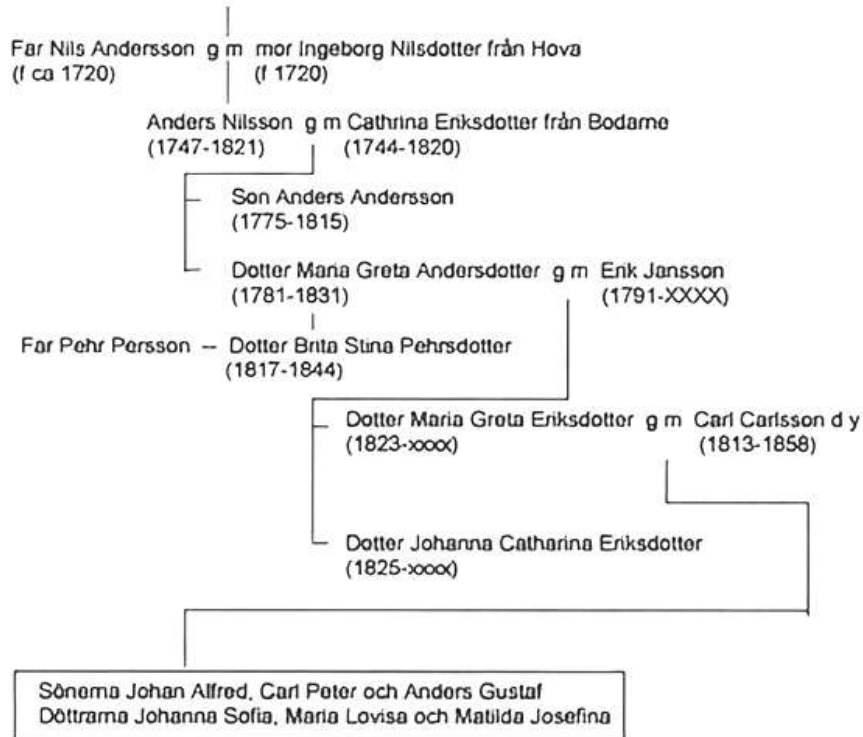

Den häradsekonomiska kartan från omkring 1880: Samma område och den närmaste omgivningen

ÅR 1797 FICK ANDERS NILSSON OCH HANS HUSTRU CATHRINA FASTA

Rubriken kan möjligen associera till ett liv i hunger och svält för familjen Nilsson. Men så var det sannolikt inte, eftersom Anders Nilsson år 1797 fick fastebrev och blev lagfaren ägare till 1/8-dels mantal i hemmanet Vallsjöbol. Det finns inga gårdshandlingar kvar från den här tiden, men indirekt får vi vetskap genom ett intyg som komminister Olof Söderlund i Kavelbron skrev i ett annat sammanhang, långt senare.

Anders Nilssons släkttavla, med anknytning till det hemman vi nu sysslar med, ser ut så här:

Anders Nilssons far Nils Andersson är den första dokumenterade ägaren till detta hemman. Det är ett rimligt antagande att han var ägare från mitten av 1700-talet

Långt senare: det ställe som beskrivs här.

MARIA GRETA ERIKSDOTTER BLEV MER OCH MER FÖRMÖGEN

"Den enes död, den andres bröd" är ett gammalt väl känt talesätt som för Maria Greta Eriksson blev verklighet, med allt vad det ändå innebar av sorger och elände i livet. Visst ökades hennes förmögenhet gång på gång, men på vägen miste hon många nära anhöriga.

Här ser vi en lista över förlorade anförvanter som påverkar Maria Greta Erikssons ägande:

År 1815 avlider morbrodern Anders Andersson (8 årinnan Maria Greta är född)

År 1831 avlider modern Maria Greta Andersdotter.

År 1844 avlider halvsystem Brita Stina Pehrsson.

År 1858 avlider maken Carl Carlsson d y i Mossbo

Maria Greta Andersdotter blev ensam arvinge till 1/6-dels mantal Vällsjöbol, när hennes broder Anders gick bort och i nästa led hade Maria Greta Eriksson en syster kvar i livet att dela hemmanet med efter föräldrarnas bortgång.

Lagfartshandlingarna, som syns på bild här uppe, är daterade den 17 januari 1853 och de visar att Maria Greta Eriksson nu var lagfaren ägare till 1/12-dels mantal i Vällsjöbol. Hennes syster fick säkert sin lagfart vid samma tid och efter detta går de båda hemmansdelarnas ägare skilda vägar och olika öden till mötes.

Man bör observera att modern hette Maria Greta Andersdotter och dottern Maria Greta Eriksson!

Den tolldedel av hemmanet Vällsjöbol som ärvdes av Johanna Catharina ägdes sedermera av bland andra: Alfred Källstedt, Bror Sahlén och Harry Jonsson.

Sedan Maria Greta Andersdotter avlidit år 1831, flyttade Erik Jansson till Borgan (år 1833) och till Djupmossen (år 1840). Resten vet vi ingenting om. Men han var född i Byggö, Finnerödja.

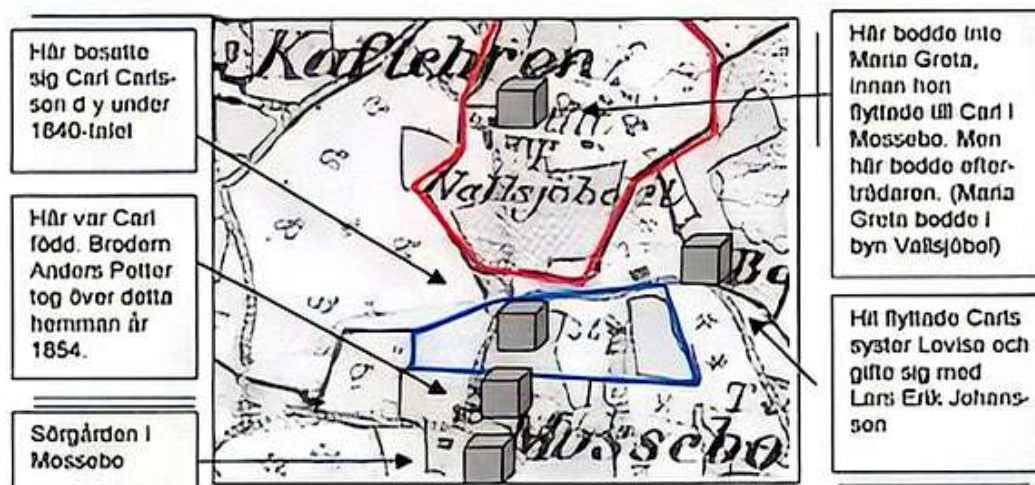
Vid mitten av 1900- talet.

CARL CARLSSON D. Y. I MOSSEBO GICK INTE ÖVER ÅN EFTER VATTEN

Carl Carlsson d y i Mossobo var näst äldst, av åtta barn till Carl Carlsson d å och hans hustru Anna Greta. Han hade sex systor och en bror. Hans storsyster hette Stina Greta (f 1809) och hans yngre systor Johanna (f 1817), Moja Lena (f 1820), Anna Lisa (f 1824), Lovisa (f 1827) och Clara Sofia (f 1836). Hans lillebror hette Anders Petter (f 1831) och själv var Carl född år 1813.

År 1841 köpte han hälften av den sextondels mantal Mossobo som hans far och mor varit ägare till sedan början av 1800-talet och började etablera sig som sin egen på de marker i Mossobo som låg längst norrut (blått) och gränsade till Vallsjöbols ång. När han kastade sina blickar mot den ången, blev han uppenbarligen betagen av den tio år yngre Maria Greta Enksdotter, som var arvtagare där och han dristade sig till att fria. Man kan dra slutsatsen att Maria Greta svarade ja, för inom loppet av cirka femton år kom det sex nya medborgare till världen på gränsen mellan Mossobo och Vallsjöbol.

På kartan här kan man inom röd ram se, var Maria Gretas ägor fanns efter laga skiftet på 1840-talet.

Man bör observera att en liten del av systorns arvingars arealer också ryms där. Det rör sig om ett lunnland i den norra delen av ången (som ligger utanför övre bäddkanten.) Rent fysiskt finns Maria Greta kvar i byn Vallsjöbol tills hon gifter sig med Carl d y i Mossobo.

Sedan Maria Gretas halvsyster Brita Stina Pohrsdotter avlidit år 1844, var Maria Greta och hennes syster Johanna Catharina ensamma arvingar till hemmanet 1/8-dels mantal Vallsjöbol och under en tid på 1850-talet var Anna Greta hemmansägare på 1/12 mantal i Vallsjöbol och maken Carl Carlsson d y del samma på 1/32 mantal i Mossobo. Som vi ser av kartbilden (vilken är ungefärlig) låg deras respektive marker nära varandra, så deras allians var ju på det sättet rätt praktisk men för övrigt vet vi inte så mycket om deras liv där i "Mossosjöbol". Det är först när det händer något uppseendeväckande som gårdsapprenen skvallrar om händelser.

Carl Carlsson d y avled år 1858, 45 år gammal. Han lämnade åt Anna Greta all, med hjälp av en förmyndare som hette Lars Peter Persson från Rosendalen, ta hand om tre söner och tre döttrar. Själv fick Maria Greta ansvaret för två jordbruksfastigheter. Den ena (Vallsjöbol 1/12 mantal) sålde hon så småningom och den andra (Mossobo 1/32 mantal) blev senare äldste sonens (Johan Alfred) egendom.

Anm. För mera information om Carl Carlssons d y familj, med mera, hänvisas till den kronika som handlar om Mossobo!

I nästa avsnitt får Maria Greta en kristninkula i sin hand och hon kan se hundra år framåt i tiden.

MARIA GRETA ERIKSDOTTER TITTAR I SIN KRISTALLKULA

Om vi leker med tanken att Maria Greta Eriksson hade en kristallkula i sin hand vid mitten av 1850-talet, kunde hon bland annat skåda detta under en hundraårig framtid i Mossebo och Vallsjöbol. Hon utgår från de här tre personerna och så får vi se var hon hamnar:

Maria Greta Eriksson g m Carl Carlsson d y i Mossebo bror till Anders Petter Carlsson i Mossebo

Son Johan Alfred Carlsson- Edlund

Kusiner

Son Karl August Andersson

Dotter Ada Edlund-Stenqvist

Sysslingar

Son Ernst Gunnar Carlsson

Dotter Rut

Bryllingar

Son Alf

Dotter Birgitta

Får man vara lite personlig? Ja, det får man.

På 1950-talet brukade min bryllings dotter Birgitta komma från Kumla på skolloven och bo hos sin farbror Linus och faster Greta i Mossebo. Vid sådana tillfällen hände det sig ganska ofta att Birgitta sågs gå hand i hand i Mossebo gator med en två år äldre yngling från Vallsjöbol. Dessa ungdomar umgicks flera år i rad, precis så oskyldigt som umgänge vid den tiden bedrevs av tonåringar. Birgitta vistades rätt mycket hos oss, där hennes mormors farmor var ägare hundra år tidigare och promenaderna gick förbi det ställe, som hennes mormors morfar ägde vid samma tid. För att krångla till det ännu mer kan man konstatera att hon också gick förbi möllängården i Mossebo och där var faktiskt hennes farfars mor född och uppvuxen, innan hon flyttade till Borgamossen på 1880-talet. Nog hade Birgitta anknytning till de här gårdarna! Och det hade förstås hennes följeslagare också. Annars skulle han säkert inte sitta här i dag och skriva de här ställenas historia. Som det så tydligt symboliseras med bilderna av 1950-talets ungdomar, så vände de så småningom varandra ryggen och gick skilda vägar.

Den här vandringen i tiden har konstruerats för att göra de personer som levde för 100-150 år sedan lite mer verkliga. Risken är annars att de blir bara namn som skymtar förbi. Där har vi alltså anledningen till att Maria Greta Eriksson fick en kristallkula att titta i.

ETT KAPITEL MED SKIFTANDE INNEHÅLL

Tre klipp från Laga skiftes- kartorna 1844- 45. T. v: det centrala Vallsjöbol. T. h: Ängen. Nere: Lantmätarens namnteckning.

1845 den 14. Dec. blev denna Skiftes af,
 Wärdbo Linnar och Hofare Skiftes och Skiftes
 Rätt till sammanträdte af följande skiftes
 And: Pehrson - Carl Larsson - Mattias Gyllenspotz
 J. M. Larsson

År 1813 hade man storskiftat Vallsjöbols marker. Ägare var vid den tiden, med 1/6 mantal vardera: Johannes Larsson, Anders Nilsson, Carl Hansson, Anders Andersson, Lars Andersson och Carl Larsson. Himmelsbolsängen var vid denna tid, och ytterligare drygt trettio år framåt, Vallsjöbolarnas gemensamma mark.

År 1844, den 5 november, var det dags att börja det laga skiftet i Vallsjöbol och när lantmätare J E Gyllenspotz ropade upp hemmansägarna, var det följande personer som svarade: Eric Pehrson (1/6), Anders Olofsson (1/6), Andreas Gustafsson (1/6), Anders Larsson (1/6), Carl Larsson (1/12) och Carl Carlsson (1/12). Vid detta första sammanträdde drog man upp riktningarna för det fortsatta arbetet och klarade ut en del smårra meningsskiljakigheter hemmansägarna emellan.

Förrättningen fortsatte den 24 juli året efter och då fattades bland annat följande beslut: "..... 1/12 Carl Carlsson utflyttar till Himmelskogsängen; andra skiftet erhålles i Slättebergsängen, såvida ej Himmelskogsängen räcker" Den 22 augusti samma år har man kommit lite längre i detaljerna och nu skriver man i protokollet: "Åldenstund Himmelskogsängen blev för stor för den dit utflyttade 1/12-delen, har 1/12 Carl Larsson blivit tilldelad återstoden, omkring ett tunnland Carl Larsson yrkade att skiftet måtte utläggas i norra änden av ängen, under tillägg att om detta beviljades honom, han skulle själv föranställa om väg till detsamma. Lantmätare och godemån kunde ej annat än Carl Larssons yrkande bevilja, helst den så kallade Prästvägen går strax förbi norra änden av samma äng, varigenom Carl Larsson ej kan anses utestängd från sitt skifte därstädes."

Den 26 augusti gav man sig i kast med skogen: "Samtliga delägarna överenskommo att betet i storskogen skulle efter skiftet begagnas gemensamt. Om något fall kommer att huggas på samma skog, får detsamma ej vara inhägnat mer än tre år, räknat från inhägningen. De olovliga inkräkningarna utläggas även genast till allmänt bete. Krut-Olles intäkt är dock härifrån undantagen."

Så småningom företar man lottkastning om skogsskiftena och det är ingen som behöver lämna förrättningen lottlös. I första omgången får Carl Carlsson och Carl Larsson en gemensam areal och i nästa omgång delas också deras marker sinsemellan genom lottdragning. Det var naturligtvis spännande saker det här! Man ser framför sig lantmätare Gyllenspotz och hans gode män som skriver små papperstappar med siffror och beteckningar på och lägger lapparna i någons hatt (troligen into lantmätarens) och så får karlarna, en i taget, stiga fram och plocka upp en lapp ur hatten och läsa

vad det står på den. Det kan nog höras både besvikna suckar och försikliga belåtenhetsyttringar från hemmansägarna, allt medan lotteriets notarius publicus, J E Gyllenspetz, övervakar det hela med neutral och ämbetsmannamässig min. Laga skiftet i Vallsjöbol avslutades den 2 september 1845 och lantmätare J E Gyllenspetz kunde återvända till Marnestad, efter väl förrättat värv.

Efter att ha läst igenom en översättning av handlingarna, får jag uppfattningen att det gick rätt smidigt att komma fram till beslut som alla kunde godkänna. Det följde inga överklaganden och stämningsansökningar, som i Mossebo, efter den här förrättningen. De närmaste åren fick de som fått utflytningsorder, montera ner ett och annat hus och bygga upp det igen på den mark som framdeles skulle vara deras hemman. Det var naturligtvis Carl Larssons och Carl Carlssons familjer som fick mest extra arbete på grund av det laga skiftet.

Carl Larsson flyttade sitt bostadshus till den plats i Vallsjöbol som låg vid avtagsvägen till Mossebo och senare bland annat kallades Källstedts.

Carl Carlsson fick sina marker på den äng som vid storskiftet kallades Himmelsbordsängen och vid laga skiftet Himmelskogsängen. Carl Carlsson var gift med Maria Greta Eriksdotter och egentligen är det hennes 1/12-dels mantal som han svarar för vid laga skiftet. Lagstiftningen var förstås sådan, att när Maria Greta gifte sig med Carl, så blev både hon och hennes egendom hans. Ingen tyckte att detta var något konstigt under 1800-talets förra hälft. Märkligt skulle nog många däremot ha uppfattat det, om en 22 år gammal kvinna hade tagit plats bland mantalvet vid en förrättning av det här slaget. Kvinnors plats var definitivt inte vid några förhandlingsbord. Deras plats var inte ens vid familjens matbord. Kvinnors plats i livet var att stå vid spisen och föda barn!

Det var först när maken avled år 1858 som Maria Greta fick något att säga till om. Men ensam att bestämma blev hon inte då heller, eftersom hennes omyndiga barns talan fördes av en utomstående förmyndare. Det var inte enbart lätt att vara kvinna vid den här tiden! På något ställe i den här skriften, lika väl som i krönikan om Mossebo, säger jag att Maria Greta var hemmansägare i Vallsjöbol. Detta må vara formellt fel efter giftermålet med Carl, men i sak och moralisk mening riktigt, eftersom det var Maria Greta som ärvt hemmanet.

Frågan är var Maria Greta Eriksdotter och Carl Carlsson d y bodde. Hade Carl Carlsson byggt sitt hus i Mossebo strax före 1850 och bodde de i så fall där? Eller bodde de på ängen, med alla sina barn? Var det sonen, Johan Alfred Carlsson-Edlund, som senare under 1800-talet byggde stugan i Mossebo, hundra meter norr om Carls föräldrahem? Vi håller oss till den tron att det var i Mossebo de bodde! Är detta fel, kan vi ändå konstatera att det var rätt så lite fel. (Som mest ett par hundra meter!)

På omslaget till denna skrift och på flera ställen i texten kallas den äng som är rätt så central i berättelsen för Himmelsbolsängen. Som vi sett förekommer också Himmelsbord och Himmelskog som förled i namnet. Jag ser ingen anledning att göra några ytterligare, fördjupade efterforskningar i den frågan. För mina öron låter himmel, bol och äng mycket tilltalande tillsammans, så det får bli Himmelsbolsängen.

I protokollet från laga skiftet kunde vi läsa att det var på håret att hemmanet på Himmelsbolsängen lått mark vid Släntoberget. Om ängen varit lite mindre till ytan, hade himmelsbolarna, i likhet med andra hemmansägare i Vallsjöbol, kunnat ha båt på egen mark vid sjön Skugöarn. Men ängen var dessvärre större än den såg ut vid första påseende och det blev till och med ett tunnland över till Carl Larsson.

Bara en sak till:

I protokollet på förra sidan talas det om "Krut-Olle".

Vem var egentligen denna krutgubbe som Gyllenspetz, utan att tväka, skriver in som intäktshavare på storskogen? Jag utfäster en belöning på 100 kronor till den som kan lämna sådana upplysningar, att det kan bringas till klarhet, vem han var och varför han lått detta explosiva opålit. Krut-Olle! Vilket häftigt namn! Man får inte intryck av att det rör sig om en trädkramare drökt! Kanske han var knökt! Var han verkligen knökt, återtar jag erbjudandet om belöning.

Nu ska vi förflyta oss några år framåt i tiden och då har Maria Greta ingen man att fråga till råds.

ÅR 1860 SÅLDE MARIA GRETA ERISKDOTTER SIN DEL AV FÖRÄLDRAHEMMET

Det har gått två år sedan Carl Carlsson d. y. avled och Maria Greta (37), med sina unga söner och föttrsr, beslutar sig för att sälja sin 1/12 mantal av Vallsjöbol, som hon varit ägare till i sju år.

Köpekontrakt

Undertecknad upplåter och försäljer för evärdelig ägo till Per Gustaf Nilsson och dess hustru Brita Stina Persdotter från Brona i Askersunds församling mitt ärvda ett tolfdelens mantal efter helt råknat av kronoskattelshemmanet Vallsjöbol, emot dessa villkor:

1o) Köpesumman är överenskommen till två tusen tvåhundra femtio (2250) riksdaler riksmünt, som skall betalas sålunda

2o) Sådan egendomen denna dag befinnes, får den gonnast utträdas och åtföljer härmed hela på denna del uppförda ladugårdsbyggnad samt nybyggda kammaren, sådan den till väggar och tak befinnes samt därtill gjorda fönster och något därtill upplagt murtegel. Av befintliga ladugårds godsolen får köparen hållten.

3o) Från denna egendom är för evärdelig ägo bortsålt det södra skogsskiftet, innehållande sex tunna 3 20 kappland, men den betingade skatten får av köparen eller ägaren av denna tolfedel, årligen enligt särskilt kontrakt, uppbåras.

.....

Sålunda överenskommet och ömsesidigt härmed nöjda, samt förbindande oss till noggrant uppfyllande av vad detta kontrakt innehåller, försäkras: Borgan den 16 april 1860

Maria Greta Ericksdotter i Mossebo, änka och säljare Lars Peter Persson i Rosendahl, förmyndare.

Bevittnas: Jan Andersson i Borgan Jan Peter Pettersson i Borgan."

Per Gustaf Nilssons lagfart blev klar först år 1863, eftersom man låg på köpekontraktet ett par år innan det skickades till häradsrätten i Hova.

Anm. Här kan man dra slutsatsen att ladugården är tämligen nybyggd och kammaren (brygghuset?) håller på att byggas. Vad som avses med "södra skogsskiftet" är oklart!

Per Gustaf Nilssons familj kom från Askersund. Fanns det någon släktskap? Nej, tydligen inte!

"Jag undertecknad gör härmed vederligt, det jag denna dag enligt träffad överenskommelse, upplåter och försäljer för evärdelig ägo till Pehr Gustaf Nilsson i Vallsjöbohl, all min ägande andel av den emellan Borga och Mossebo belägna hage, om två tunnlands arealvidd, mot en överenskommen, redan betald och härmed till fullo kvitterad köpesumma stor: Sextio (60) riksdaler riksmünt.

.....

Sålunda avhandlat, försäkras, 26 juli 1864/ Maria Greta Ericksdotter m h å p.

Till vittne: And Carlsson i Mottorp G Malmberg i Vallsjöbohl."

Anm. Det är Maria Gretas eget arv det handlas med. Barnens arv berörs inte!

För nutida amatörforskare (en sådan som jag) skulle det naturligtvis ha varit väldigt bra om man i samband med ett sådant här avtal hade hänvisat till en karta eller åtminstone gjort en kortskiss. Visste säljaren och köparen i denna affär vad deras handel gällde? Affären är mycket märklig med hänsyn till att Mossebo hage fortfarande år 1864 inte var skiftad. Den ägdes gemensamt av de tre hemmansdelarna i Mossebo. Var det en provokation från Anna Gretas sida? I så fall, varför?

Per Gustaf Nilsson fick vänta femton år, innan han fick lagfart på den här marken och det hade bland annat samband med alla de saker och ting som avhandlades om denna mycket omtalade och omtvistade hage, mellan Lilla Borgan och Mossebo.

Det verkar ha varit vanligt vid den här tiden att få små och större tvister avgjorda av häradsrätten. Så vi blir inte alls förvånade, när vi finner Maria Greta Ericksdotter och hennes närboende granne Per Gustaf Nilsson stå framför skranket år 1875. Per Gustaf har stämt Maria Greta, för att han inte har fått några åtkomsthandlingar på sin hagmark men det här kunde inte häradsrätten bringa någon reda i, innan hela hagen var skiftad (det skedde först år 1877). Med detta besked fick parterna tillts vidare nöja sig. Notan för nöjet att mötas i Hova gick totalt på fem kronor och domaren beslutade att den skulle delas lika mellan Maria Greta och Per Gustaf. Och så var väl i alla fall någon rättvisa skipad!?

Per Gustaf Nilsson fick lagfarten beviljad år 1879.

Anm. För den som är specialintresserad av hagar, finns flera sidor om detta i krönikan om Mossebo!

STINA BRITA PERSDOTTER FICK BARA NÅGRA FÅ ÅR I VALLSJÖBOL

När familjen Nilsson kom till Vallsjöbol från Askersund år 1880 bestod familjen av fyra personer: Per Gustaf (47 år), Stina Brita (44 år) och barnen Klara Lovisa (14 år) och sonen Per August (6 år).

Nu, fyra år senare, avlider hustrun och modern Stina Brita. För oss framtida läktingare och registrerare av dokumenterade händelser är det bara att beklaga sorgen och gå vidare i historieskrivningen. Men innan vi gör det, är det läge att ta fram kartan igen.

I Vallsjöbol (rött) bodde änkemannen Per Gustaf Nilsson med två barn och i Mossebo Norrgården (blått) bodde änkan Maria Grein med sex barn. Här hade väl Maria Grein chansen att gifta till sig sitt föräldrahem som hon sålt till Per Gustaf år 1880. Möjligen var hon inte så förtjust i utbötningen från Askersund. Han pratade väl näringska, vilket alltid har låtit lite märkvärdigt i västgötars öron.

Författaren ber om överseende med detta övertramp, rakt in i dessa personers privatliv. Vi har ju inte ens sett på arvskiftet efter avlidna hustrun Brita Stina Persdotter ännu!

Det gör vi nu och noterar först att Anders Petter Carlsson i Mossebo är barnens förmyndare.

Hemmanet Vallsjöbol värderades till 2400 kronor. Därutöver hade Brita Stina och hennes make ett lösöre som var värt 268 rdr och fordringar på 470 rdr, varför tillgångarna totalt var 3138 riksdaler. Men så hade man skulder, massor av små och lite större skulder till folk i Finnerödja och Askersund, så den totala behållningen blev rätt blygsam (och knappt det ens). Jan Andersson i Borgarn har räknat hit och dit och fram och tillbaka på sex halsidor i folioformat och hans sluträkning blir knappast någon klök på. Det verkar ändå ha blivit så att dödsboet hade ett minus på totalt 128 riksdaler.

PER GUSTAF NILSSON LEVDE VIDARE MED EN NY FRU VID SIN SIDA

Ett par år efter hustruns frånfälle trädde det in en ny kvinna i Per Gustaf Nilssons liv. Hennes namn var Charlotta Sofia Johansdotter från Åtorp. Hon kom till Per Gustaf Nilsson som piga, men det stod inte på förfrån hon intagit förra hustruns plats i alla avseenden. Inom två år var pigan upphöjd till hustru.

År 1888 föds det första barnet och fem månader senare gifter sig modern och fadern. Barnet var en flicka som fick namnet Augusta Wilhelmina. Fyra år senare kom Karl Johan till världen och flera barn blev det inte i familjen som ändå bestod av sex personer, eftersom dottern och sonen från förra äktenskapet fanns där någonstans. När lillebror Karl Johan föddes, år 1872, var Clara Lovisa 26 år gammal och hon kunde mycket väl redan vara gift (med Anders Andersson). Per August var vid samma tidpunkt 18 år gammal och han flyttade snart hemifrån. Vi återkommer till honom!

Vad som för övrigt händer i Vallsjöbol, hos familjen Nilsson, är tillräckligt okänt. Ett par papper finns det som berättar något om livet där. År 1886 gjorde Anders Potter Carlsson i Mossebo slutavräkning på sitt förmyndarskap för Per Gustaf Nilssons omtynda barn, ett uppdrag som fadern därefter själv fick överta. I april månad år 1876 köpte Per Gustaf Nilsson ut de äldre barnens andelar i gården. Dottern Clara Lovisa hade nu gift sig med Anders Andersson och de bodde i trakten av Ludvika. Per August, som var 22 år gammal, hade också flyttat norr ut och bodde i Ludvika by.

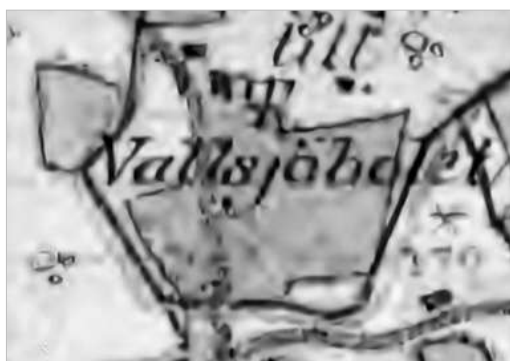
ÅR 1888 GICK EPOKEN GUSTAF NILSSON I GRAVEN

Per Gustaf Nilsson etablerade sig i Vallsjöbol år 1860 och han kom då från Åskersund med fru och två barn. Efter fyra år i Vallsjöbol avled hans hustru, varefter han levde ogift ett par år. Så småningom gifte han om sig och fick två barn till.

När Per Gustaf Nilsson avled, den 26 mars år 1888, hade han dessa arvingar:

- Ånkan Charlotta Sofia Johansdotter (58 år)
- Dottern Clara Lovisa (42 år och gift med Anders Andersson)
- Sonen Per August Persson (34 år)
- Dottern Augusta Wilhelmina (20 år)
- Sonen Karl Johan (16 år)

Vid sin bortgång var Per Gustaf Nilsson ensam ägare till två tredjedelar av hemmanet, medan en tredjedel var makarnas gemensamma egendom. Per Gustaf hade köpt de äldre barnens arvslottar, tillsammans 1/36-del, år 1876, och i den delen hade Charlotta Sofia giflorätt.

Vid bouppteckningen efter Per Gustaf Nilsson den 22 juni 1888 tas det upp en behållning på 1855 kronor och 34 öre, men där ingår då den fasta egendomen i form av hemmanet Vallsjöbol 1/12-del med 2500 kronor och marken i Mossebo hage med 100 kronor. Den största skulden är på knappt 1000 kronor (mågen Anders Andersson).

Per Gustaf Nilssons lösa egendom skiftades den 1 maj år 1889 och den dagen hade de två folkskollärarna Jacob Neander och J W Ljungqvist ett drygt arbete, innan alla siffrorna satt där de skulle. Slutresultatet, efter alla fordringar och skulder hit och dit, blev att arvingarna hade ett underskott på drygt 1000 kronor att fördela sig emellan. Likvidationsräkningen är ett mästerverk som avslutas med de närvarandes namnteckningar. Viktor Johansson i Mossebo var förmyndare för sonen Karl Johan och A G Olsson i Eriksåsen godoman för sonen Per August.

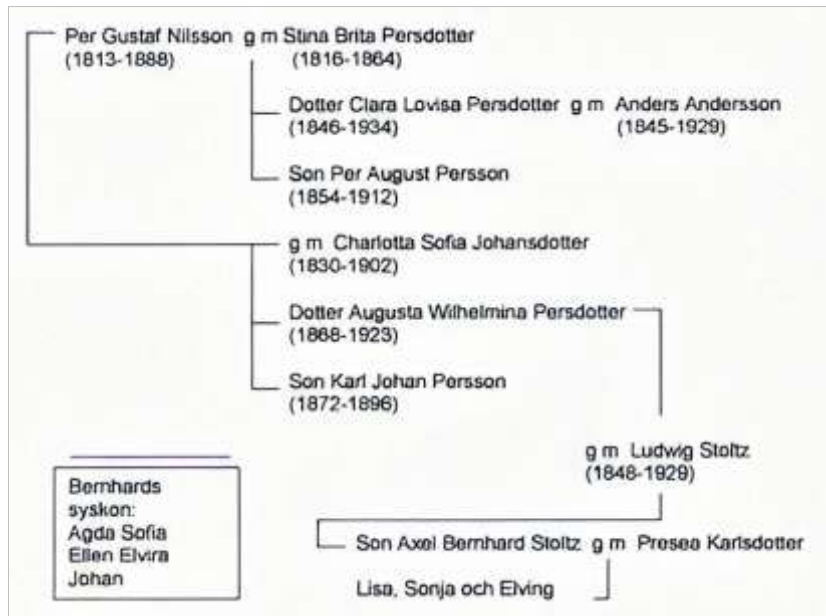
FRÅN 1890- TALET KALLADES STÄLLET FÖR STOLTZES

Vi har lärt oss att Per Gustaf Nilsson var ägare till Vallsjöbol 1/12-dels mantal mellan åren 1880 och 1888. Han hade två fruar, två döttrar och två söner.

Hans första fru hette Stina Brita Persdotter och barnen i det äktenskapet döptes till Clara Lovisa och Per August. Den andra fruns namn var Charlotta Sofia Johansdotter och barnen kallades Augusta Wilhelmina och Karl Johan.

Per Gustafs och Charlotta Sofias dotter, Augusta Wilhelmina, gifte sig så småningom med den tjugo år äldre barnvården Ludvig Stoltz som redan hade ett äktenskap med sju barn bakom sig. Han gifte sig med Augusta Wilhelmina år 1888 och drygt tre månader senare föddes deras första barn. Vid den här tiden, lika väl som senare, var det vanligt att folk till vardags kallades vid förnamn och gårdsnamn. "NN i Vallsjöbol", "NN i Erväsåsen" etcetera, men Ludvig Stoltz blev aldrig känd som "Ludvig i Vallsjöbol". Han omtalades som "Stoltz", Augusta som "Stoltzän" och stället som de bodde på kallades "Stoltzes". Dessutom var Ludvig mantalsskriven vid Nya vägen i Finnerödja, så vem vet var han egentligen bodde! Vad vi däremot vet är att han år 1888 var änka, med sju barn i åldrarna 17 till 5 år och att hans första fru avlidit år 1887 i Fågre, där familjen bodde, innan Ludvig följde järnvägsspåret norr ut och gjorde fast uppehåll för en ny framtid i Finnerödja.

Anmärkning: Ludvig Stoltz kom till Nya Vägen redan 1881 och familjen bodde där när hustrun avled.

Augusta och Ludvig.

DEN FÖRLORADE SONEN PER AUGUST PERSSON

Per Gustaf Nilssons och Stina Brita Persdotters son Per August föddes år 1854, på den plats där föräldrarna då för tiden vistades. Det var troligen i trakten av Askersund. År 1864, när modern gick bort, var Per August 10 år gammal och tonåren tillbringade han hos styvmormoren Charlotta Sofia Johansdotter och fadern Per Gustaf. När halvsystem August Wilhelmina föddes år 1868, var Per August 18 år och i den vevan flyttade han till Ludvika, där hans äldre syster bodde med sin man Anders Andersson.

Så småningom emigrerade Per August till Amerika och hade kontakt med familjen fram till år 1878. Därefter var ingen vad som hände.

Vi tar nu ett ganska långt steg in i framtiden och läser innantill från det lagtima hösttinget i Ludvika, den 1 december 1910.

"Polisman Carl Erik Boström i Ludvika ingav en, med vad därå fanns tecknad så lydande ansökning: Till herr domhavande i Västerbergslags domsaga.

Som vår broder och svåger Per August Persson, vilken senast varit skriven i Ludvika församling, icke låtit sig avhöra sedan år 1878, då han vistades i Amerika, får vi härmed vördsamt söka förklarande, att han skall för död anses.

Ludvika den 29 september 1910/ Augusta Lovisa Stoltz, född Persson, adress Finnerödja.

Klara Lovisa Andersson, född Persson A Andersson, adress Lersjön, Fogdhyttan.

Här instämmer undertecknad, som av Wadsbo häradsrätt på sin tid förordnades till godman för bemälda Persson och icke haft underrättelse, att han inom de sist förflutna tjugo åren varit vid liv. Som ovan/ Carl Gustafsson, adress Borgan, Finnerödja."

Därefter redovisar man bouppteckningen efter Per Gustaf Nilsson i alla sina detaljer och fortsätter att citera brovvårdning med mera i fyra handlingar:

1. "Till tidningen Kredit, Filipstad.

Med anledning av brev idag får jag meddela att omskrivne Per August, född den 31/1 1854 och son till avlidne hemmansägaren Per Gustaf Nilsson i Wallsjöbol, utflyttat härifrån den 24 oktober 1874 till Ludvika församling i Stora Kopparbergs län. Finnerödja församling i Skaraborgs län, den 8 april 1910. Dav L Sandelius, kyrkoh."

2. "Filipstad den 11 april 1910.

Till Pastorsämbetet i Ludvika.

Härmed anhåller vi vördsamt om underrättelse, huruvida Per August Persson, född den 31 januari 1854, och som inflyttat till Ludvika församling från Finnerödja församling den 24 oktober 1874, varit skriven därstädes då han för omkring 20 år sedan utflyttade till Amerika eller, i annat fall, varit han uttagit flyttningsattest. Vördsamt Tidningen Kredit.

Omskrivne Persson utflyttade härifrån till Askersunds församling 1876 24/10. Ludvika 13/4 1910/ L Bertholsson."

3. "Filipstad den 15 april 1910.

Härmed anhåller vi vördsamt om underrättelse huruvida Per August Persson eller Pettersson, född den 31 januari 1854 och som utflyttat från Ludvika till Askersunds församling den 24 oktober 1876, varit skriven därstädes, då han för omkring 20 år sedan utflyttade till Amerika eller, i annat fall, varit han uttagit flyttningsattest. Vördsamt/ Tidningen Kredit.

Någon Persson eller Pettersson, född den 31 januari 1854, har icke varit här kyrkoskriven efter 1875. Askersund 16/4 1910/ Joh Sandén, kyrkoherde."

4. "I min egenskap av kronans ombudsman på orten får jag härigenom på begäran meddela, att jag intet har att erinra mot att Per August Persson, född den 31 januari 1854 i Finnerödja, vilken uppges ha, den 24 oktober 1874 inflyttat till Ludvika och utflyttat därifrån den 24 oktober 1876, utan att hans vistelseort sedan kunnat utrönas, måtte såsom död förklaras. Ludvika i Västerbergslags fögderis kronofogdkontor den 7 oktober 1910/ Einar Gottliebsson."

Den föredragande polismannen Boström summerar så läget och domstolen fattar följande beslut:

"Med anledning av vad sålunda förekommit, beslöt häradsrätten att genom kallelse, som skulle införas i allmänna tidningarna tre gånger, minst en månad mellan varje gång, förelägga Per August Persson att giva sig an hos häradsrätten eller dess ordförande. Som ovan. På häradsrättens vägnar/ Torsten Kinnman."

År 1912, den 16 juli. Återupptas ärendet i Västerbergslags domsaga i Ludvika.

"....Polismannen Carl Boström i Ludvika företedde dels utdrag ur häradsrättens protokoll och dels ett exemplar av Post och Inrikes Tidningar, för den 20 december 1910, den 21 januari och den 22 februari 1911, i vilka fanns införd en så lydande kungörelse:

I anledning av L Stoltz hustru Augusta Stoltz, född Persson från Finnerödja socken av Skaraborgs län och A Anderssons hustru Klara Lovisa Anderssons, född Persson från Fogdhyttan i Västmanlands län, hos Västerbergslags domsagas häradsrätt gjorda ansökning, att deras broder Per August Persson, vilken senast varit skriven i Ludvika församling och vore född den 31 januari 1854, måtte förklarar skola för död anses, kallas härigenom, jämlikt K förordningen den 27 november 1854, bemälda Per August Persson att giva sig an hos häradsrätten eller dess ordförande. Tingstället i Ludvika den 1 december 1910/ På häradsrättens vägnar. Torsten Kinnman.

Sedan antecknat blivit, att Per August Persson ej givit sig an hos häradsrätten eller dess ordförande, fann häradsrätten med stöd av Kungl förordningen den 27 november 1854, hur förhållas bör med egendom som tillhört den vilken längre tid varit borta utan att låta höra av sig, skäligt förklara att bemälda Per August Persson skulle för död anses, dårom bevis skulle meddelas genom utdrag av domboken. Som ovan/ På häradsrättens vägnar (Olåslig namnteckning)."

Så var då Per August Persson död. Frågan är om han var begravd och var han i så fall fått sin gravplats. Det här var förstas frågor som hans far och syskon (och varför inte även styvmodern) funderade mycket på under alla år av ovisshet.

Nu var i alla fall "dödsdomen" över Per August Persson avkunnad och släktingarna fick ta itu med de praktiska arrangemanget i form av bouppteckning, arvskifte och annat, men så långt har vi inte kommit än i den här skriften. I nästa kapitel ska vi återvända till 1890-talet i Valtjöbol.

År 1912, den 16 juli. Återupptas ärendet i Västerbergslags domsaga i Ludvika.

"....Polismannen Carl Boström i Ludvika företedde dels utdrag ur häradsrättens protokoll och dels ett exemplar av Post och Inrikes Tidningar, för den 20 december 1910, den 21 januari och den 22 februari 1911, i vilka fanns införd en så lydande kungörelse:

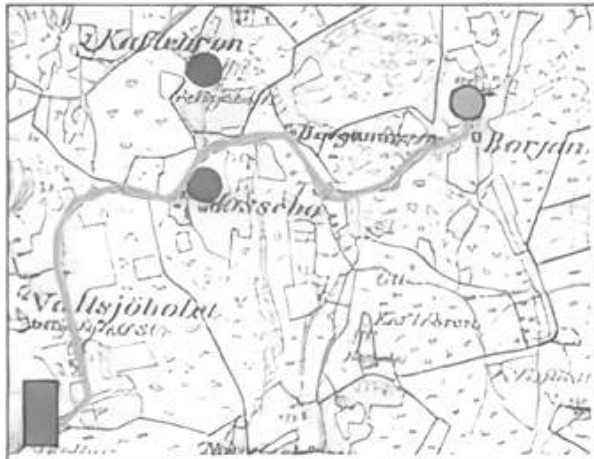
I anledning av L Stoltz hustru Augusta Stoltz, född Persson från Finnerödja socken av Skaraborgs län och A Anderssons hustru Klara Lovisa Anderssons, född Persson från Fogdhyttan i Västmanlands län, hos Västerbergslags domsagas häradsrätt gjorda ansökning, att deras broder Per August Persson, vilken senast varit skriven i Ludvika församling och vore född den 31 januari 1854, måtte förklarar skola för död anses, kallas härigenom, jämlikt K förordningen den 27 november 1854, bemälda Per August Persson att giva sig an hos häradsrätten eller dess ordförande. Tingstället i Ludvika den 1 december 1910/ På häradsrättens vägnar. Torsten Kinnman.

Sedan antecknat blivit, att Per August Persson ej givit sig an hos häradsrätten eller dess ordförande, fann häradsrätten med stöd av Kungl förordningen den 27 november 1854, hur förhållas bör med egendom som tillhört den vilken längre tid varit borta utan att låta höra av sig, skäligt förklara att bemälda Per August Persson skulle för död anses, dårom bevis skulle meddelas genom utdrag av domboken. Som ovan/ På häradsrättens vägnar (Olåslig namnteckning)."

VARDAGSSKOLAN VAR I VALLSJÖBOL OCH SÖNDAGSSKOLAN I MOSSELUND

Vardagsskolan var i Vallsjöbols by och söndagsskolan i Mosselund.

Se så fin jag är i min
virkade, vita krage!
Det känns nästan
som söndag.

Presea
+
Bernhard
Sant ?

När Presea Kartsdotter från Borgå (rosa) skulle gå till skolan i Vallsjöbols by såg hon Stoltzes (blått) till höger, när hon kom fram till Mosselund och strax därefter kunde hon vinka till sin storsyster Ida och hennes familj (grönt). Preseas skolväg är sandfärgad.

På skolfotot står Presea längst fram till höger och året är rimligen 1900 (eller bra nära). Läraren heter nog Aron Samuelsson och alla de andra eleverna har säkert minst ett namn var. Vilka namn, vet vi inte nu!

Anm. I krönikan om Mosselund står det lite mera om skolan i allmänhet.

I samma skola, cirka 40-50 år senare, är nog mycket sig likt.

Skolhuset är ungefär det samma som det var drygt fyrtiofem år tidigare. Undervisningsmetoderna är möjligen något moderniserade och läraren är förstås en annan. Anna Gunnarsson och fröken Bondesson har gett sig av, den förra med pension och den senare för andra uppdrag inom skolväsendet.

Gustaf Nilsson kommer till Vallsjöbol år 1943 och stannar där så länge han kan. När skolan läggs ner, mot slutet av 1950-talet lämnar han motvilligt Vallsjöbol och fortsätter sin karriär på centralorten i Finnevidja.

Magistern i katedern

Magistern och Märta nygifva

Gustaf Nilsson hade den filosofin, att undervisningen emellanåt skulle bedrivas ute i det fria och Hembygds-kunskap var ett av hans favoritämnen. Ibland var lektionerna förlagda till svampskogen och till och med på skolans vedbacke. Här nere i v har han tagit ut eleverna till Hansatorps kolbotten. Det syns kunna vara år 1945.

Vid en liten mils ser man bland andra Leif, Bert, Bengt och Göte (som är på hemmaplan)

Här är det nya elever, under Gustaf Nilssons ledning. (Det är nog 1949)

Som avslutning på skolavslutningen visas här, hur det såg ut när en lärarvikarie (m fru) vid mitten av 1950-talet var hemma hos skolrådsledarnas familj på kvällskaffe. Om jag inte tar fel, hade Gunnar en sådan där fluga år 1955, så det är nog det året. Birgit, Britt och Barbro flankerar gästerna. (Men ser hon inte lite sömnig ut, frun?)

I MOSSELUND BEDREVS DET SÖNDAGSSKOLA I MER ÄN SJUTTIO ÅR

Mosselunds missionshus. T v och l h: 1940-talet. Mitten: Cirka 40 år senare.

Tre generationers barn från Mossebo, Vallsjöbol, Rosendal, Herrängen, Eriksåsen, Eriksbacken och flera andra ställen gick på söndagarna till Mosselunds missionshus, för att delta i söndagsskolan. Missionshuset, som ligger precis på gränsen mellan Borgamossen, Mossebo och Vallsjöbol (Stoltzes), byggdes på 1870-talet i godigt stenmaterial och idag står det som ett minnesmärke över en tid, när det var lika naturligt att gå till missionshuset som det sannolikt är för dagens barn att sitta framför TV:n och se söndagsmorgonens barnprogram.

I den här berättelsen befann vi oss nyss i Vallsjöbols skola vid sokelskiftet. På det gruppfoto som visas på nästa sida har det gått några år. De elever som stod där framför skolhuset vid sokelskiftet har hunnit bli mödrar och fäder till söndagsskolans barn. Här följer namnen på den stora gruppen.

Bakre raden, fr v: Alfons Grenfeldt Enksåsen, Herbert Karlsson Vallsjöbol, Edit Olsson Motorp, Johan Karlsson Borgan, Axel Jansson Eriksbacken, Mary Sjöberg Enebacken, Irma Persson Eriksbacken, Sven Scherman Högelid, Gunnar Carlsson Mossebo.

Mittre raden, fr v: Bertil Axelsson Eriksbacken, Olie Karlsson Vallsjöbol, Rut Eriksson Borgamossen, Karin Karlsson Enksåsen, Anna Wilhelmsson Hansatorp, Ingeborg Olsson Motorp, Gertrud Andersson Motorp, Gunnar Karlsson Enksåsen, Tage Alexandersson Rosendal.

Främre raden, fr v: Gunnar Johansson-Garmenius, Harry Wilhelmsson Hansatorp, Majken Alexandersson Rosendal, Sonja Stoltz Vallsjöbol, Lisa Stoltz Vallsjöbol, Linnea Karlsson Borgan, Ester Wilhelmsson Hansatorp, Greta Alexandersson Rosendal, Göte Axelsson Eriksbacken, Ivan Persson Eriksbacken.

NÅGOT OM NÄRLIGGANDE STÄLLEN SÅSOM KAVELBRON OCH BORGAMOSSEN

Man behöver bara kasta en blick på en karta för att inse det faktum, att det här stället inte ligger i Vallsjöbols by. Det finns inga rågränser mot något annat Vallsjöbols-hemman (och vi talar då inte om skogsskiften.)
Nej, Kavelbron, Borgamossen och Mossebo ligger betydligt närmare!

Kavelbron.

Borgamossen.

Kavelbron, kommunisterboställe fram till 1860-talet och därefter arrendatorsbostad fram till mitten av 1900-talet. (Bild 1930-talet, från Finnerödjaboken. Personerna tillhör familjen Gustafsson).
Det finns mycket att säga om Kavelbron, men eftersom det står en hel del i Finnerödja-boken, hänvisar vi dit. Vad som inte står i den boken är dock, att där fanns (under 1900-talets första hälft) traktens enda (7) ljur. När kossorna var sinnade att bli med kalv var det för bönderna i närområdet att knalla dit med den brunstiga, för att få henne betäckt där på gårdsplanen, i skuggan av den väldiga lönnen som sades vara Skandinaviens största. Sedan var det bara att gå hem igen och vänta och se om besöket varit lyckat. En sak är säker: Det var många knivar på trakten som var släkt, innan de såldes till slakt eller i undantagsfall fick växa upp och kanske bli nya kunder i Kavelbron. Så var det med den saken!

Borgamossestugan, tidigt 1900-tal. Här är grunden stängd och vi hittar inga människor att identifiera och för tillfället ingenting annat heller att beskriva. Det finns däremot en del i krönikan om Mossebo!

RUNT SEKELSKIFTET SKEDDE DET RÄTT STORA FÖRÄNDRINGAR

Under 1890-talet gick livet vidare i Vallsjöbol. Där fanns nu änkan Charlotta Sofia Johansdotter och hennes dotter Augusta Wilhelmina, som var gift med Ludwig Stoltz, samt sonen Karl Johan. Äldsta dottern Clara Lovisa bodde med sin man Anders Andersson i Ludvika och sonen Per August hade ingen hört av på många år, sedan han emigrerat till Amerika på 1870-talet.

Den 22 februari 1896 avled Karl Johan Persson.

*År 1896, den 2 maj, förrättades bouppteckning efter avlidne hemmasonen Karl Johan Persson från Vallsjöbol av Finnerödja socken, vilken med döden avgått den 22 sistlidna februari och sig efterlämnat såsom arvingar sin moder Charlotta Sofia Jans(!)dotter samt en syster Augusta Wilhelmina, gift med banvakten L Stoltz, Nya vägen Finnerödja. Dessutom efterlämnade den avlidne tvänne halvsyskon nämligen halvsystem Klara Lovisa, gift med A Andersson, Lersjön, Fogdehyttan samt halvbrodern Per August Persson, vistades på okänd utrikes ort.

.....
Tillgångar: 643 kronor 15 öre

Skulder: 169 " 01 "

Behållning: 473 kronor 54 öre.*

Bland tillgångarna märks andelen i hemmanet Vallsjöbol (5/288) och Lilla Mossebo (hagen). Denna fasta egendom värderas till 500 kronor för Karl Johans del.

Den 12 juli 1902 avled Charlotta Sofia Johansdotter.

*År 1902, den 10 november, förrättades bouppteckning i sterbhuset efter avlidna änkan Charlotta Sofia Jans(!)dotter från Vallsjöbol av Finnerödja socken, vilken med döden avgått den 12 juli detta år och sig efterlämnat såsom arvingar, en dotter Augusta Wilhelmina Persdotter, gift med banvakten L Stoltz, Nya vägen, Finnerödja, vilka båda är vid förrättningen närvarande. Som den avlidna under senare delen av sin levnad vistades hos och sköttes av mågen och dottern, så uppgives nu boet av mågen L Stoltz.

.....
Tillgångar: 1850 kronor 63 öre

Skulder: 655 " 00 "

Behållning: 1201 kronor 63 öre.*

Charlotta Sofias fasta egendom bestod av 1/72-dels mantal i hemmanet Vallsjöbol och 5/576 av Lilla Mossebo (hagen). Tillsammans togs dessa upp till 700 kronor. Änkan hade också en egen ko som var värd 65 kronor.

MED MÅNGA ÄGARE PÅ SAMMA HEMMAN MÅSTE MAN RÄKNA MED BRÅK

Det finns ingenting i gårdshandlingarna som på minsta sätt antyder att det skulle ha rått någon som helst osämja mellan de familjemedlemmar som nu är föremål för vår uppmärksamhet. Det som sägs i rubriken är en rent matematisk slutsats.

När hela hemmanet Vallsjöbol skiftades, först storskifte på 1810-talet och senare laga skifte på 1840-talet, blev respektive hemmansägares marker lagda på sådant sätt att ägarna låg samlade kring ägarens hus. Det var naturligtvis en praktisk fråga. En jordbruksenhet, en ägarfamilj med bostad och andra hus på ägarna var parollen. Men när det skedde förändringar inom en ägarfamilj genom giftermål, dödsfall, födselar och annat, kunde ett hemman splittras i så många bitar att det blev nästan oöverblickbart. Vi har nog ett rätt bra exempel på det här problemet hos Stoltzes Vallsjöbol från 1890-talet och framåt. Den som ärvt 5/576 av hemmanet, vad ägde han eller hon i själva verket och vilket inflytande hade det ägandet på gårdens totala skötsel? Bodde den som ärvt en liten del långt borta, minskade inflytandet helt naturligt. En ägare med en liten andel hade mer att säga till om, ifall man bodde på gården eller någon stans i dess närhet.

De personer som anlätades för att förrätta bouppteckningar och arvskusten hade stor kameral kompetens och konsten att räkna behärskade de verkliga. När man tittar på en bouppteckning, upprättad av Anders Carlsson i Motorp, eller en komplicerad likviditetsräkning, uppställd av Jan Andersson, blir man mycket imponerad. De hade minsann inga miniräknare till hjälp och de skulle räkna ut arealer med svårhanterliga måttstockar som rev, stänger, lamnar, alnar, fot och tum och räkna pengar i riksdaler och shilling. Decimalkomma och decimalbråk var ännu inte i bruk vid den tiden. Det var allmänt bråk som gällde!

Innan vi går vidare ska vi se två av den tidens största bråkmakare (i den mycket positiva bemärkelse som just beskrivits) vid förrättningar i Vallsjöbol med omnejd från mitten av 1800-talet och framåt.

Två generationers månniskor i Finnerödja socken anlätade de här båda herrarna vid många förrättningar. Jan Andersson har beskrivits något i krönikan om Mossebo och om Jacob Neander, och hans liv som ambulansörande sockenlärare med mera, finns det en hel del att läsa i Finnerödjaboken.

Bildtext till förra sidans Jan Andersson och Jacob Neander.

Vid köpeskiftet var 1/288 värd ungefär 100 kronor i Vallsjöbol.

Hur vet vi det? Frågan besvaras senare!

För att belysa problemen med splittrade ägarförhållanden, finns inget bättre sätt än att titta efter vad som skedde i Vallsjöbol från år 1889 och framåt. Först måste vi tänka på att den här gården omfattar 1/12-del av hela kronoskattehemmanet Vallsjöbol, så när någon t ex ärvt 1/72-del, är det drygt en procent av hela Vallsjöbol, fast inom den egna gårdens gränser, förstås! Nå, hur skulle nu Neander eller, på sin tid, Jan på Borgan ha lagt upp en lektion i ämnet arvedskunskap? Så här ungefär, kan jag tänka mig:

"Innan Nilsson med döden avgick år 1888, ägde han ensam 5/72 och hans kära hustru 1/72, för att och emedan samma hustru enligt lag och förordning innehade giftermål i de lotter som Nilsson köpt under den tid han med hustrun sammanlevt i äktenskap. När nyss nämnde Nilsson kallats till sina fäder, inställer sig fem arvtagare: änkan och fyra barn, varav två voro sammanärvade med förra hustrun Signa Brita Persdötter, vilket i detta sammanhang icke påverkar drifningen av arvet. Änkans giftermål röres icke, varför nämnda änka behåller denna sin andel. De fyra i livet varande barnen delar lika av ändorsarvet: 5/72 delat med 4 är lika med 4 delar i storleken 5/288. Nu summerar vi de nya ägarnas lasta egendom: $1/72 + 5/288 + 5/288 + 5/288 + 5/288 = 4/288 + 5/288 + 5/288 + 5/288 = 24/288$, vilket kortare kan tecknas 1/12 och ser vi att summeringen är rätt och riktig!"

Efter det arvskifte vi nu beskrivit, i de gamla mästaras anda, skedde följande förändringar i ägandet:

1. År 1889 (samma år som arvskiftet ovan) sålde Clara Lovisa Persdötter-Andersson sin andel till Augusta och Ludwig Stoltz för 625 kronor.
2. År 1891 fick man tillåtelse att på offentlig auktion försälja Per Augusts lott, eftersom denne, var han än befunn sig, hade en skuld som bara vådde och vådde med ränta på ränta. Högsta budet på auktionen kom från Ludwig Stoltz. Han betalade 630 kronor och det noterades att gode mannen Anders Gustaf Olofsson i Enksåsen var glad och nöjd (i varje fall nöjd).
3. År 1891 upptäckte man också att man glömt Lilla Mossebo (hagmarken), när Clara Lovisa sålde sin arvslott till Augusta och Ludwig Stoltz år 1889. Den fadäsen rättades nu till med ett nytt köpebrev.
4. År 1898, två år efter Karl Johans bortgång, ärvde änkan Sofia Charlotta hälften av sonens andel och de fyra syskonen delade på andra hälften. *Åran: Hur mycket ärvde Clara Lovisa efter brodern?*
Svar: 5/1728 och del gjorde de övriga syskonen också, även Per August, som var i Amerika och troligen inte ens var i livet vid den här tiden.

Svar på frågan under rubriken på denna sida: I bouppteckningen efter Karl Johan värderades hans andel till 500 kronor. (Hans andel var 5/288).

5. År 1902 avled Sofia Charlotta Johansdötter och tre barn delade hennes andel i hemmanet lika. Det var 39/1728 att dela på. Detta skiftades dock inte förrän långt senare.
6. År 1912 dödoförklarades Per August Persson och hans andel övertogs av Augusta och Ludwig Stoltz, medan system Clara Lovisa fick 100 kronor som kompensation. (Del i tagen mjöck i affären).

7. År 1914 fick Augusta och Ludwig Stoltz lagfart på sitt ägande och det uppgick plötsligt till 100/1728, eftersom man samtidigt reglerade arvet efter Augustas mor som avled tolv år tidigare. Priset för moderns del sattes till 700 kronor.
8. År 1915 utfärdades ett gåvobrev, där Clara Lovisa gav sin halvsyster Augusta och halvsväger Ludwig Stoltz 5/1728 (och andelen i hagen).
- TVå år senare var det dags att sälja. Men tills dess var makarna Stoltz ensamma ägare i Vallsjöbol.

ÅR 1917 SKREVS DET KÖPE- KONTRAKT MELLAN TVÅ GENERATIONER STOLTZ

År 1915 blev makarna Augusta och Ludwig Stoltz ensamma ägare till Vallsjöbol 1/12 mantal. Hemmanet hade fram till dess haft en mycket splittrad ägarbild, på grund av folks frånflytt och försvinnande. Under två år kunde de känna sig som herre och fru på egen läppa, innan det var tid för förändring.

År 1917, den 13 mars, skrevs det köpekontrakt:

"Vi undertecknade äkta makar Ludwig Stoltz och Augusta Wilhelmina Stoltz, född Persson, upplåta härmed och försälja till vår son Axel Bernhard Stoltz och hans hustru Presea Stoltz, född Carlsson, vårt ägande ett tolfjedels mantal Vallsjöbol nr 1, samt lägenheten Lilla Mossebo om två tunnland, den senare avsköndrad från 7/384 mantal Mossebo nr 1, allt i Finnerödja socken av Skaraborgs län emot följande villkor:

1. Köpesumman bestämmes till sex tusen (6000) kronor, varav betalas
2. Tillträdet sker den 1 maj detta år
3. Vi säljare undantaga för bådas vår återstående livstid tvänne rum i nedre våningen av bostadshuset att fritt bebo och disponera samt fri vedbrand för vårt behov samt att dessutom utan ersättning sätts en tunna potatis årligen.

Såhunda överenskommet som skedde i Vallsjöbol den 13 mars 1917.

Ludvig Stoltz	Bernhard stoltz
Augusta Wilhelmina Stoltz	Presea Stoltz
Säljare	Köpare."

När det här köpekontraktet skrevs var Ludwig Stoltz 69 år gammal och hustrun Augusta Wilhelmina var 49 år. Bernhard var 27 år gammal och det var Presea också. De fick tre barn: Lisa (f 1913), Sonja (f 1918) och Elving (f 1923).

T v: Bernhard Stoltz. T h: Ellen Stoltz, Presea och Bernhard.

Lisa, Sonja och Elving - Presea och Bernhards barn.

Presea Karlsdotter Stoltz (jämför sidan 24).

Familjen Stoltz med två hästar, i Vallsjöbol. Fr. v: Bernhard, Lisa, Sonja, Presea, Johan Stoltz.

Vallsjöbol år 1929, De närmast sörjande är samlade.

Bernhard och Presea bodde kvar i Vallsjöbol till år 1933, varefter de flyttade till Pjungserud i Älgårås socken.

MELLAN ÅREN 1933 OCH 1936 GJORDE MAKARNA JOHANSSON VISIT I VALLSJÖBOL

År 1933 sålde Bernhard och Presea Stoltz sitt ställe till Oskar och Tora Johansson. Dessa stannade bara tre år i Vallsjöbol och det är en så kort period att det räcker med en rubrik och två rader. När de sålde gården år 1933 kom det en ny ägare som var systerson till Presea Karlsson-Stoltz och det är förstås mera intressant i den här historiska beskrivningen.

Så mycket kan vi i alla fall säga som att familjen Johansson flyttade från Vallsjöbol till trakten av Skagersholm och detta faktum påminner oss om att just Skagersholm så småningom blev Bernhard Stoltz hemmaplan. Först flyttade familjen Bernhard och Presea Stoltz till Pjungsörud i Ålgårås, men efter några år avled beklagligtvis Presea och Bernhard flyttade under 1940-talet till Skagersholm, där han bodde med en ny fru som hette Märta. Det man minns av henne är att hon pratade väldigt fort, och därmed mycket, på utpräglad västmanländsk dialekt (inget ont med det!). Det lustiga med det parhus (Norrgården), där de bodde (bara ett stenkast från herrgårdsbyggnaden) var, att i ena ändan av huset bodde Bernhard Stoltz med sin Märta och i den andra änden fanns förre kronojägaren C. H:son Stoll med sin fru som hette Herta. (Nej, det sista var ett dumt skämt; jag vet inte vad frun hette!) Men så mycket vet jag: Brevbäraren fick alltid vara väldigt uppmärksam, när han kom till Norrgården.

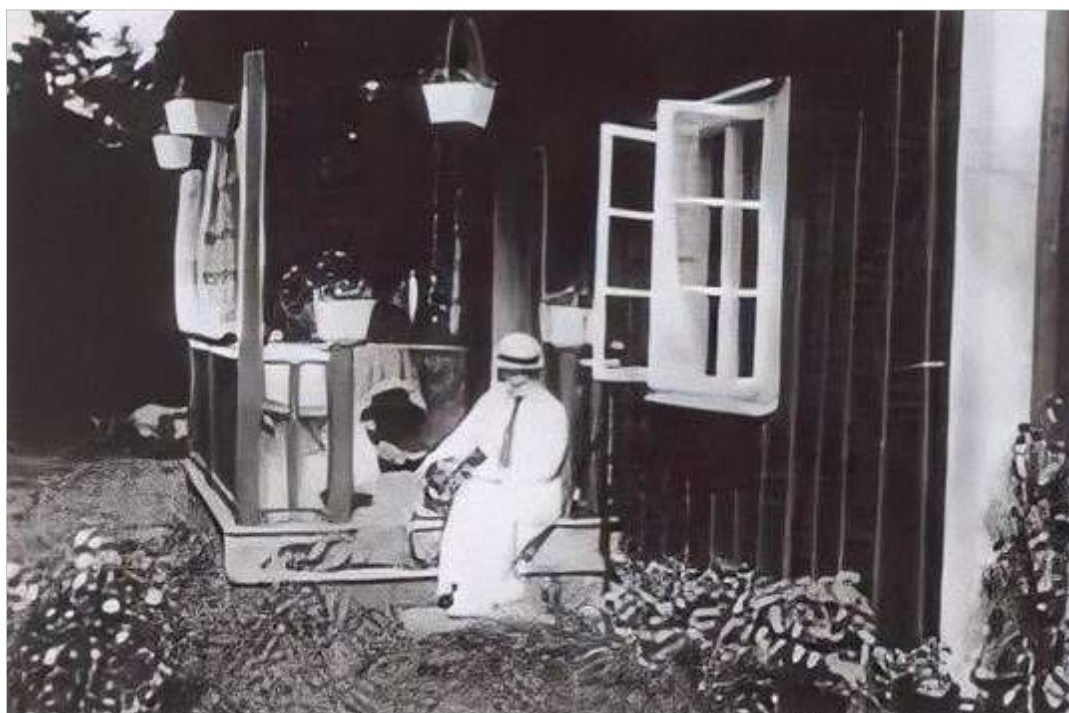

Direktör Andersson på Skagersholm rör på Skagern och Bernhard Stoltz vitfjår näten

Bernhard Stoltz granne Stoll (utan z på slutet).

Åter till Vallsjöbol, efter denna utflykt i såväl tid och rum som tanke. Inte långt från det ställe vi beskriver, låg Djupmossen. I den lilla stuga, där sedermera Verner Nässon bodde, fanns vid slutet av 1920-talet en dam som hette fru Berg. Hon hade två hundar och det enda egentliga skälet till hennes närvaro här är den fina bilden som ger intryck av sommar, sol, surrande insekter och stillsam siesta.

ÅR 1936 KOM BIRGIT FRÅN BARRUD OCH
GUNNAR FRÅN MOSSEBO TILL VALLSJÖBOL

Birgit från Barrud och Gunnar från Mossebo.

GUNNARS OCH BIRGITS SLÄKTSKAP MED BORGAN

När Birgit flyttade till Vallsjöbol år 1936 visste hon mycket väl att Gunnars mor var född på Borgan. Vad hon däremot inte visste, var att hennes farfars mor var född på samma ställe, fast nästan hundra år tidigare. Vi ska försöka reda ut det där, men först tar vi fram Finnerödjaboken och ser på en bild.

Bildtexten beskriver Borgan som "en för livsdelstrakterna typisk skogsgård, med höga backar samt mjölkning och fornlämningar i skogen intill".

Härifrån kom Bernhard Stoltz' hustru Presea och Karl August Anderssons hustru Ida Lovisa. Men långt tidigare hade det bott släktingar till Birgit på Borgan.

På Borgan bodde under senare delen av 1700-talet Lars Pärsson (f 1741) och hans hustru Cathrina Abrahamsdotter (f 1752 i Bodarne). Deras dotter Lena Larsdotter (f 1791) gifte sig med Carl Andersson (f 1786) i Eriksåsen och flyttade till honom. Deras son Carl Gustaf Carlsson (f 1832) for kväg till Stottsbol och gifte sig med Gustafwa Jonsdotter (f 1836) och flyttade med henne till Barnud år 1864. Där föddes bland andra Johan Oskar (1867) och han fann en fru som hette Augusta Charlotta (f 1876). Hon flyttade från Smedsbol till Barnud strax före sekelskiftet och bodde där till år 1944. Under denna långa tid hann föräldrarna få Birgit (f 1913) som så småningom gifte sig med Gunnar (f 1909) och flyttade till Vallsjöbol år 1936.

Jan Andersson (f 1811) bodde i Högelid med föräldrarna Anders Johansson (f 1780) och hans hustru Rebecka Andersdotter (f 178x). I slutet av 1830-talet gifte han sig med Stina Andersdotter (f 1814) från Älgarås och flyttade med henne till Borgan. Med henne fick han dottern Johanna Lovisa Jansdotter (f 1844). År 1853 avled hustrun Stina Andersdotter, varefter det kom en piga till Borgan som hette precis detsamma som hustrun. År 1856 gifte sig Jan Andersson med Stina Andersdotter II och levde med henne till sin död år 1875. På 1860-talet kom det en dräng till Borgan från Älgarås. Han hette Carl Gustafsson (f 1841) och avancerade till att bli hemmansägare, när han gifte sig med Lovisa Jansdotter år 1869. Därefter föddes det många barn på Borgan, bland andra Ida Lovisa (f 1872) Johan (f 1874) och Presea (f 1890) och resten vet vi.

NÅR SEKLET VAR UNGT

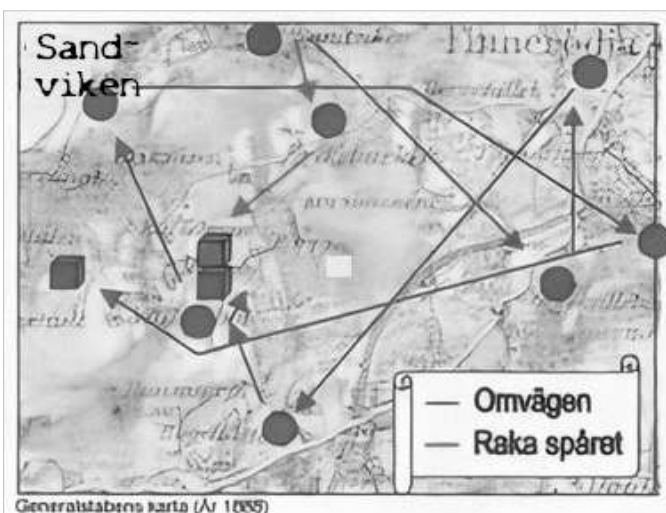
BODDE ARVID BOMAN OCH KERSTIN OLOFSDOTTER I SANDVIKEN

Det sekel som i rubriken kallas ungt var 1700-talet. Arvid Boman dog år 1738 och hans hustru Kerstin år 1763. Det något ovanliga namnet kan tyda på att Arvid var knekt. Kanske han var en av Karl den tolfte karoliner som fick göra långa marscher, både hit och dit, med växande framgång, under seklets första tjugio år. Om detta vet vi emellertid ingenting! I släktforskning från Struppkärr sägs att Boman var av snickaresläkt. Snickare, med knektanknytning kanske? Det låter som en rätt så rimlig och lagom spännande kombination!

Nu frågar kanske någon, vad Arvid Boman och hans kära Kerstin har i den här historiska översikten att göra och jag kan bara säga att frågan i detta skede är mycket berättigad. Troligen finner vi ett svar längre fram.

Arvid och Kerstin hade en son och en dotter. Förmodligen hade de flera barn, för det brukade man ha vid den här tiden, men vi känner bara dessa två. Vi ska följa dessa syskons och deras ättlingars vidare vandring i sina liv under 1700-talet, 1800-talet och 1900-talet.

Brodern hette Magnus Arvidsson-Boman och systern Greta Arvidsdotter-Boman. För eller senare kom bådas ättlingar till Mossebo. På kartan här bredvid syns det att systerättlingarnas väg (blå pilar) var betydligt längre än broderättlingarnas (röda pilar). Markeringen i kartans högerkant avser Kvamsjöfallet som inte rymts inom kartbilden. Alla förflyttningar sker inom hemsöcknens gränser.

Syskonen sködes i Sandviken men ättlingarna möttes i Mossebo.

Son Magnus (17xx-17xx) g m Maria Hansdotter

Dotter Greta (1715-1755) g m Tyres Lindberg 1700-1755) i Orrkullebäcken

Dotter Stina Magnusdotter (1749-1815) g m Carl Ersson (1749-1786) i Mossebo

Dotter Maria Tyresdotter (1749-18xx) g m Lars Larsson (1746-1813) i Västergården

Son Carl Carlsson d ä (1781-1862) i Mossebo g m Anna Greta Jönsdotter (1789-1862)

Son Eric Larsson (1775-1819) i Ö Högeled g m Lotta Jansdotter (1774-1807)

Son Anders Petter Carlsson (1837-1902) i Mossebo g m Anna Stina Jansdotter (1841-1930)

Dotter Maria Charlotta Ericsson (1802-18xx) g m Eric Pehrsson (1794-18xx) i Högeled och Vallsjöbol

Son Carl August Andersson (1869-1951) i Mossebo g m Ida Lovisa Kartsdotter (1872-1923)

Dotter Lotta Ericsson (1826-1897) g m Johannes Carlsson (1826-1915) i Mossebo

Son Gunnar Carlsson (1909-1984) i Mossebo g m Birgit Carlsson (f 1913) och bosatta i Vallsjöbol

Dotter Matilda Lovisa Johansdotter (1855-1939) g m August Olofsson (1855-1931) i Otterbäcken

Dotter Anna Eneå Augustsson (1887-1975) g m Henning Nilsson (1873-1958) i Kvamsjöfallet

Son Allan Augustsson-Vörde g m Hildur Malmberg i Rosendalen

Här kan man konstatera att de som rörde sig runt i socknen har hunnit med att bli två generationer fler än de som tog den korta vägen, via Enksbacken till Mossebo. Den röda rutten nådde Mossebo redan omkring år 1770, när Carl Ersson hämtade sin hustru Stina, dotter till Magnus, i Eriksåsen. (Visst är det mycket logiskt: Carl Ersson (frände i Ersåsen!) Det dröjde drygt åttio år innan den blåa Åften kom till Mossebo. Det var år 1855, när Johannes Carlsson och hans hustru (hon dottersondotterdotter till Greta) köpte halva hemmanet Mossebo av sin svärfar, i d nämndemannen Eric Pehrsson i Vallsjöbol, år 1855. Det ska påpekas att färgvalen, rött och blått, ej har ens nyanser av poätiska förtecken!

Slutligen då den för mig mycket överraskande upptäckten (som är Lolf Vördes verk) att Johannes Carlsson, som kom till Mossebo med hustrun Lotta Enksdotter, var en äldre bror till min mors farfar, Carl Gustaf Carlsson i Barrud. Under i stort sett hela andra hälften av 1800-talet bodde Anders Petter Carlsson och hans familj bara femtio meter från Johannes Carlsson och hans familj. I krönikan om Mossebo har jag presenterat denne Johannes Carlsson med orden "familjeförhållanden och ålder ??", eftersom tillgängliga gårdshandlingar inte haft mera information att ge.

Jag har sultit här i veckor och försökt knyta ihop många lösa trådar och nu är det med ett visst mått av tillfredsställelse jag kan skriva: Min fars farfar och min mors farfars bror bodde som närmaste grannar i Mossebo i nästan femtio år och Jontes-Emma som jag presenterat i krönikan om Mossebo, var Johannes och Lottas dotter och hon var född i Mossebo och flyttade så småningom med sin man Väktor till Lilla Borgan och hon var verklig kusin till Karlssonerna i Barrud, vilket jag inte riktigt fattade, förrän hennes far fick sin rätta plats i Mossebo. Vi kan konstatera att Gunnar och Birgit inte var de första att etablera släktskap mellan Barrud och Mossebo. Två bröder från Eriksåsen hade redan på 1850-talet bundit släktband mellan dessa ställen! Nu vet vi det. El tu Birgit, mater! *)

*) Översatt: *Avon du, min mor Birgit!*

Uppre: Mossebo och Barrud. Mitten: Nyinflyttade i Vallsjöbol. Nere: Gunnar och Grälle.

OROSMOLN OCH RANSONERINGAR REKORDKYLA OCH MYCKET MERA UNDER 1940- TALET

År 1939 bröt det andra stora kriget ut i världen. Första året var händelserna en bit borta men år 1940 blev kriget mycket mera påtagligt, när Hitlers arméer invaderade Danmark och Norge och det krigades som värst i Finland. I Vallsjöbol huttrade man i den stränga vinterkylan och lutade sig fram mot radioapparaterna och tog del av de senaste nyheterna. Oron var så påtaglig att det nästan gick att ta på den i de av mörkljuggningsgardiner fördunklade rummen. Folk satt andåktigt tysta och lyssnade på de budskap som nyhetsuppläsarnas ödesmättade röster förmedlade. Efter sändningarna satte de vuxna igång att analysera situationen under allvarsamt samspråk. Innan det var tid att säga det vanliga: "Dags att gå till kojs, det är en dag i morgon också!"

I Vallsjöbol led man inte brist på mat, men det blev ransoneringar på både det ena och det andra. Det utfärdades ransoneringskort som var minst lika värda som pengar, när man skulle handla.

Vuxna karlar, som inte klassades som kronvrak, fick dra på sig en grå uniform och bege sig till norska gränsen och hålla beredskap.

En något äldre beredskapsman, t v och t h (1949). I mitten: Berni, Britt, Alf (1941)

När herr Hitler så småningom fått det han förtjänat, enligt flertalets åsikt, blev det fred i världen och mot slutet av 1940-talet var barnaskaran fulltalig (om man med fulltalig menar fyra).

Fast det blev faktiskt ytterligare tillökning i Vallsjöbol under 1940-talet. Det visar vi på nästa sida, där det också syns att det var skidföre.

ÅR 1944 KOM BIRGITS FÖRÄLDRAR OCH FARBROR PER ADOLF OCH BOSATTE SIG I VALLSJÖBOL

Birgits föräldrar Augusta och Johan började bli till åren och det samma gällde Johans bror Adolf. År 1944 var det dags att bryta upp från Barnud och Vallsjöbol blev den nya adressen. Det byggdes ett hus i det nordvästra hörnet av trädgården och där tillbringade de sina sista år. Johan och Adolf kom nu till den trakt, från vilken deras far Carl Gustaf Carlsson utvandrat till Barnud cirka åttio år tidigare. Fadern var född i Eriksåsen, där föräldrarna Carl Andersson och Lena Larsdotter bott. Johans och Adolfs mor var förresten född i Borgan, så visst fanns det gamla familjebånd i Vallsjöbol med omnejd.

Uppre, t v: Berni och Alf på skidor. Malmbergs ladugård skymtar i bakre bakgrunden

t h: Augusta sitter och väntar på bror sin Emel eller Karl

Mitten, t v: Släkten från Danderyd på besök

t h: Gäster från Skånings Åsaka

Nere: Per Adolf poserar på trappan, med egentillverkad kvast inom räckhåll

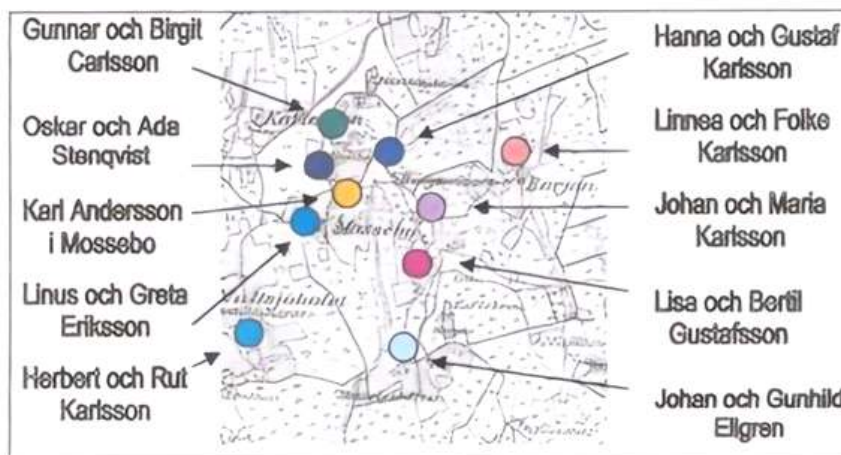
Johan avled år 1946, Augusta år 1952 och Per Adolf år 1959

DET VAR EN STOR SLÄKT SOM HADE BOSATT SIG RÄTT SÅ TÄTT

Vi väljer ett år, varför inte 1948, när det var olympiska vinterspel i S:t Moritz och sommarspel i London, för att nämna något viktigt i världen. Vi tar fram en kartbild igen. Den börjar visserligen bli lite omodern nu, eftersom den ritades år 1880. Men strunt samma, det skulle inte vara så stor skillnad med en ny! Som utgångspunkt väljer vi Mossebo, där Karl bor med Elsa och Lennart samt tidvis Erik.

I Vällsjöbol Stoltzes bor Karls son Gunnar och hans familj, plus Birgits mor Augusta samt Per Adolf. I Mossebo Norrgården kan Karl ha ögonkontakt med sin kusins dotter Ada Stenqvist och hennes man Oskar. I Mossebo Sörgården ser han sina söners sysling Linus och hans fru Greta. I Vällsjöbol (Granhäcken) kan han skymta sönnens sysling Rut som är gift med Herbert och i Borgamossen, innanför en annan granhäck, bor Hanna och hennes man Gustaf. Hanna och hennes man Gustaf, Hanna står i samma släktsförhållande som Rut och Linus, eftersom de är syskon. Skulle det förhålla sig så att dessa systers far, Erik Larsson, är i livet så bor han hos Linus och är Karls kusin. Kanske även Eriks hustru Frida lever? Är så fallet, ändrar det ingenting annat än att Greta ännu inte har gift sig med Linus och då syns hon inte så ofta i Mossebo.

I Lilla Borgan bor Karls svägers Johan och svägerskan Maria och uppe i Stora Borgan, där Karl så framgångsrikt friade på 1890-talet, huserar numera Linnea med sin make Folke. I Erikstorp, halvvägs till Mossebokärr, är det Karls sedan länge avlidna hustrus systers dotter Lisa som lever med sin man Bertil. I Mossebokärr finns Karls kusin Johan Ellgren och hans sambo Gunhild.

UNDER 1950- TALET BLEV GUBBARNA MYCKET DOMINERANDE

Under 1940-talet hade det börjat så smått, för att bli mer och mer utbrett under de följande tio, tjugo åren. Det fanns ingen hejd på utvecklingen. Den ökade i oändlig takt år efter år och har den inte stannat av, så håller den väl på än, på vissa ställen i alla fall. Men inte i Vällsjöbol! Där finns i dag bara ett litet fjuttigt trädgårdsland med hundra plantor. På 1950-talet kunde plantorna räknas i tiotusentals. Många tio tusen! Jordgubbarna blev var mans och kvinnas och barns sysselsättning stora delar av sommar-halvåret. Raderna var oräkneliga och oändligt långa, åtminstone när de skulle rensas. Och rensas skulle de, gång på gång på gång. Och så skulle de hästhackas med jämna mellanrum och halmnas och då var naturen så full i fan att precis när det var dags att harna, blev det värmebölja. Steketa dagar, inte ett moln och vindstilla. Den enda våta jordgubbarna fick under sådana dagar var de arma halmarnas lackande svett som lågade den gyllenbruna havrehalmen i daskigt grått. Det var inte muntert.

Sedan kom ju lönen för unga, manliga, slavars möda förstås, i form av flera hundra mer eller mindre arbetsvilliga tjejer som låg på läger och jobbade på för att tjäna ihop till den mat som lägerets köckie försåg dem med efter avslutad arbetsdag. På lördagskvällarna bytte de uttrötta flickorna sina arbetskläder mot klänningar eller jeans som var så smala i benen att de fick hjälpa varandra att sprätta upp och sedan sy ihop dem igen längst nere vid linningen vid av och påtagning. I Finnerödja-parken var det fest. Jordgubbarnas skördefest firades fyra lördagar i rad, med kröning av Miss Jordgubbe som kulmen på det hela. Idrottsföreningen, som arrangerade de här festerna, tjänade så mycket pengar under fyra veckor att de knappast hade en chans att göra över med dem under det följande året. De hade nog nästan haft råd att köpa någon av bröderna Nordahl, om dessa inte valt Italien i stället.

Åter till jordgubbarna. Det bildades en jordgubbsodlareförening, men där ville inte alla vara med så det blev en förening till som kallades Firma Jordgubbar, vem som nu kunde hitta på ett så fyndigt namn! Gunnar var med i jordgubbsodlareföreningen och hade medlemsnummer 139. Det skulle stå på alla kartonger, så att man kunde hålla koll på odlarna, vad gällde kvaliteten och uttrickligt någode mått. På eftermiddagarna kom det en lastbil och hämtade jordgubbslådorna för vidare transport ut över Sverige. Ibland tömde Gunnar personbilen på allt umbärligt, såsom baksäten framsäte (utom förarens), reservhjul och domkraft, och lastade bilen full med jordgubbslådor och körde till Mariestad, Töreboda, Lidköping eller Vänersborg och sålde sin skörd på torget.

Det hände naturligtvis mycket annat i Vallsjöbol under 1950-talet som var minst lika viktigt som jordgubbar. Jag har valt jordgubbarna, därför att de faktiskt spelade en avsevärd roll för möjligheterna att bedriva jordbruk, vid en tid då små jordbruk började lå svårt med lönsamheten. Jag tror jordgubbarna i Finnerödja försenade många gårdars nedläggning ett antal år. Slutligen må det påminnas om att det var från den här tiden som Finnerödja fick en plats i folks medvetande i hela Sverige och det var just den goda jordgubbens förtjänst.

Mycket tidigt 1950-tal. Jordgubbsflickor från Västergötland, Alf i bakgrunden. Bertt gillade henne i mitten. Hon hette Gerd Svensson, kom från Borås, och var elitidrottare i löpning, så Bertt hann aldrig ifatt henne. Ha, ha!

Flickor från det första lägret. De var inkvarterade i Kavelbron och kom ändå från Norrbotten. Året är 1948 och man ser att jeans inte var i ropet ännu. Det var klänning som gällde på fritiden!

Text: Nästa sida.

Vid ett tillfälle under 1950-talet var salernförsamlingens kapell fyllt av många människor från Vallsjöbol med omnejd. Ingemar Gustafsson, född i Kavelbron, firade bröllop med sin klasskamrat från Vallsjöbols skola, Sven Bengtsson. Båden platsar i den här skriften av det skålet att Ingemar och hans familj i Kavelbron var grannar, vänner och alltid närboende till Vallsjöbol. Att räkna upp namnen på brudparets släktingar och alla inbjudna gäster är förstås omöjligt. Det finns förresten ytterligare ett skäl att ta med den här bilden och det är att visa hur den här vackra lokalen såg ut. Här förekom intensiva aktiviteter under många år och det är nog inte fel att konstatera att det förelåg en viss konkurrens mellan missionsförsamlingen och den församling som möttes här. Det gällde även så oskyldiga aktiviteter som söndagsskola. I Salem anordnades det så kallade barmöten på lördagarna, medan Mosselund var mera traditionella och höll fast vid söndagen som söndagsskoleddag.

Från den tid då kapellet byggdes.

EN PERIOD MED UPPBROTT OCH MÅNGA NYA FAMILJEMEDLEMMAR

Vi talar nu om en period mellan mitten av 1950-talet och cirka tjugo år framåt. För att markera periodens ungefärliga början och slut visas först två bilder, vilka är tagna med drygt näton års mellanrum.

År 1954.

År 1973.

Med de här båda bilderna vill vi visa att Birgit och Gunnar bytte bostad, att Berni, Alf och Barbro flyttade hemifrån, medan Britt stannade hemma i Vallsjöbol och när hon sedermera flyttade, så blev det inte långt. Barnen till Birgit och Gunnar föddes både i Vallsjöbol och på de ställen, där Britts syskon hade ställt sina kosor.

HUSET HAR FÖRÄNDRATS UNDER ÅRENS LOPP

Stugan i Vallsjöbol har säkert stått, där den fortfarande står, i över hundra år. Förändringar har förstås skett både invändigt och utvändigt under åren. Här ska inte göras någon redovisning av de förändringarna, men låt oss titta på några bilder från åren 1920-1970.

Underlag saknas för att sätta årtal på de olika utseendena. Det lilla huset har i alla fall sett ungefär likadant ut i drygt femtio år, men som vi ska se i slutet av den här skriften bär det annorlunda där också så småningom.

Ladugården brann ner till grunden på 1960-talet och beklagligtvis drabbades ersättningsbyggnaden av samma öde några år senare. Den byggnad som nu för tiden står på samma plats har kapacitet att rymma både det ena och det andra.

Anmärkning: Det lilla huset finns inte med i denna version.

Britt bestämde sig för att stanna kvar i Vallsjöbol, så hon skickade föräldrarna till tätorten i Finnerödja.

Hon gifte sig med Tor och blev fru Olausen, fick tre barn och livet fortsatte i Vallsjöbol, med jordgubbsodling, fårskötsel, mjölktransporter och andra inkomstbringande sysselsättningar. Tor medverkade i dessa, utom mjölktransporterna och omedelbart utsattes han för sådana här övergrepp från nära släktingar.

Födelsedagsuppvaktning hos Tor i Vallsjöbol. Till vänster Kaisa och Bertt och till höger Ove. Gästerna är lått förkyllda.

Nina och Torbjörn

Patrik

Mats

EN GOD BIT IN PÅ 1970- TALET TOG BRITT OCH HENNES FAMILJ FULLT ANSVAR

År 1976 togs de första stegen mot en försäljning av gården, när Gunnar köpte granngården Borgamossen som bestod av Borgamossen och Mossebo Norrgården, utom de avstyckade tomterna.

Anm. Det finns mera detaljer om detta i krönikan om Mossebo.

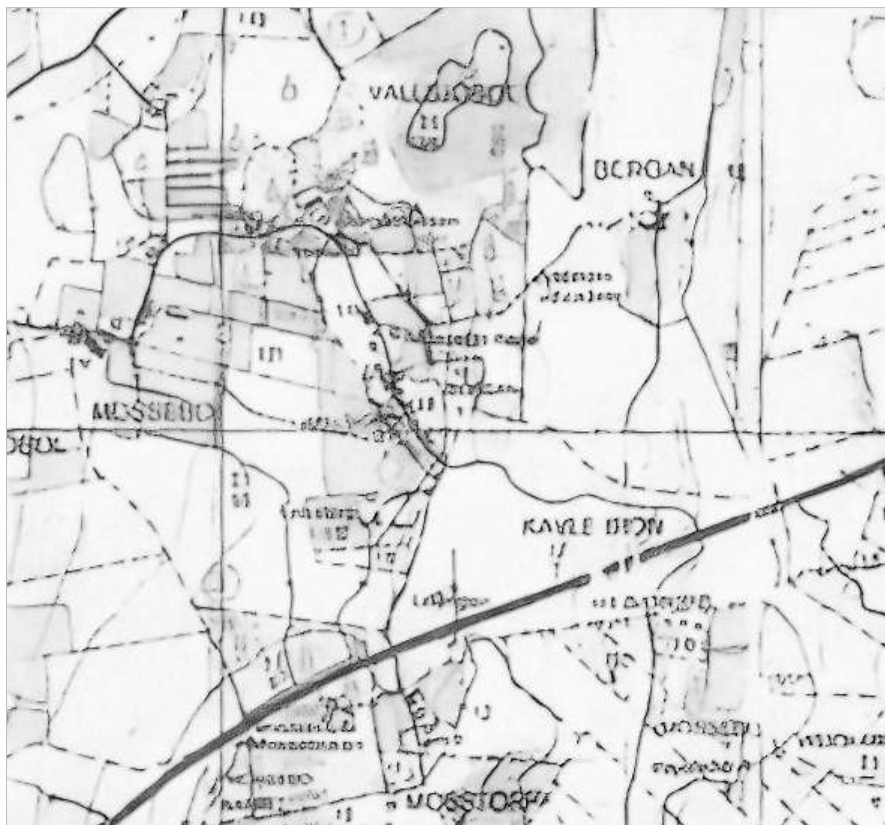
I det här skedet av berättelsen om gårdens historia, står det mig att det nästan alltid varit flickor, kvinnor eller fruntimmer som stannat kvar och fortsatt föräldrars värv, när gården stannat inom familjen. Maria Greta Andersdotter tog över år 1821. Hennes dotter Maria Greta Enksdotter gjorde detsamma år 1853 och Augusta Persdotter-Stoltz ville inte vara sämre år 1888. De möjliga manliga arvtagarna, om sådana fanns, försvann oftast från gården av ett eller annat skäl. Bernhard Stoltz var ett undantag i den trenden och vi får väl se om vi hittar någon mer trendbrytare, innan den här berättelsen är slut. År 1977 är det i alla fall dags för Britt att fortsätta den gamla traditionen vi talat om:

"Undertecknade Ernst Gunnar Carlsson och Birgit Gustava Carlsson, Dalgatan 19 i Finnerödja överlåter och försäljer härmed till vår dotter Gullvi Birgitta Irene Olauson, 390801-6102, Vallsjöbol, 690 30 Finnerödja, att vara hennes personliga egendom, fastigheterna Vallsjöbol 3:1 och 3:2 i Finnerödja socken, Laxå kommun, för en överenskommen köpesumma av kronor tvåhundra femtiotusen (250000) och som köpeskillingen till fullo erlagts, är densamma härmed kvitterad"

PHOTOGRAF ÅR 5 JANUARI 1976.

Ernst Gunnar Carlsson
191196
Birgit Gustava Carlsson
192077
KÖPEAVTAL
Gullvi Birgitta Irene Olauson
195001

Det avtal som avslutas så här omfattar en halv A4-sida. Hade en affär av den här digniteten skett på 1800-talet, skulle det gått åt minst fyra folioark. Utvecklingen har gått framåt. Men å andra sidan: Vem blir glad att hitta ett sådant här dokument om två hundra år?

Kartorna ser också annorlunda ut än på 1800-talet. Här går det i alla fall att se fastigheternas marker. En del av skogen fick inte plats på denna kartbild!

ÄVEN UNDER 1980- TALET HÄNDE DET SAKER AV STOR VIKT

Gunnar avled den 17 mars år 1984.

Hedersman ur tiden

F köpmannen Gunnar Carlsson, Finnvedsby, har hastigt avfalsat i en ålder av 75 år. Ett dödsfall som väckt djup förtäring i Finnvedsby med omsorg till Gunnar Carlsson intill sin död var en mycket verksam och uppskattad man på sålsta området.

Han verkade under lång tid inom kommunalpolitiken som förtroddare för partiet och han var också under lång tid aktiv inom kyrkorådet. Hembyggsverksamheten låg honom nära en häst och den vackra hembyggsgrunden i centrala Finnvedsby är till största delen ett monument över Gunnar Carlssons mångåriga liv och starka känsla för hembygden.

Gunnar Carlsson efterlämnat en make, barn och barnbarn.

Fr v: Bernd, Britt, Birgit, Alf, Barbro.

Torbjörn, Mats, Christer, Calle, Christina, Tomas, Lars, Johan, Patrik, Lena.

BRITTS 1990- TAL BLEV EN BLANDNING AV DUR OCH MOLL

Det började så bra. Torbjörn hade gift sig med Nina och de hade flyttat till Solbacken, inte långt från Vallsjöbol. Första bambamet, Andreas, föddes år 1990 och jordgubbarna gav god skörd. Det rullade på som vanligt och det gick ett år i taget i Vallsjöbol, som på alla andra ställen.

När det gäller mollinslagen är jag inte man att sätta mått på dessa. I en sådan här berättelse, om ett hemmans historia under ett par hundra år, stöter man på många händelser, som man förstår har varit mycket påfrestande för folk. Fäder och mödrar har förlorat söner och döttrar i alla de åldrar och barn har blivit föräldralösa långt innan de hunnit bli myndiga. Som krönikör registrerar man det inträffade, skriver in ett par rader i datorn och går vidare till nästa händelse i historien. Sådana saker som händer för hundra år sedan är förhållandevis lätta att hantera. Visserligen försöker man att sätta sig in i de personernas livsvillkor, eftersom det annars skulle bli en rätt meningslös sysselsättning att skriva om dem. Det som hänt i mera modern tid är svårare att skriva om. Känslorna tar ibland överhand och hämmar händernas valhända framfart på ordbehandlarens tangentbord. Vad jag nu beskriver, var påtagligt när jag skrev den förra sidan och det gäller naturligtvis även här.

Det är bra att ha bilder till hjälp!

Tor med sitt barnbarn Niklas.

Fyra generationer: Birgit, Britt, Torbjörn och Andreas.

Vinter i Vallsjöbol.

Tor avled i maj månad år 1995.

Torbjörn avled i september månad år 1999.

AVHANDLAT SOM SKEDDE I VALLSJÖBOL DEN 31 JANUARI 1999

Patrik Olausen, Britts och Tors son, blev ägare till Vallsjöbol 3:1 och 3:2 den 31 december år 1999 och firade detta med att gifta sig samma dag.

Fr v: Johan, Carina, Evelina, Patrik, Christoffer.

År 2000 föddes Therese och könsfördelningen inom familjen var rättvist jämn.

Fr v: Katarina, Carina och Birgill i Vallsjöbol (det nya uthuset i bakgrunden) år 1994.

Evelina, Mats och Andreas år 1994.

Mats har Karolina som stadigt sällskap och Göteborg som hemvist och för honom blir det nog att komma på besök, som en populär farbror, i framtiden.

Nu ska vi titta lite närmare på den affär som avslutades på nyårsaftonen år 1999.

ETT NYGAMMALT DOKUMENT FRÅN MILLENNIESKIFTET

I den här berättelsen om Vallsjöbol Himmeisbolsången har vi citerat ur flera köpebrev, hållningskontrakt, bouppteckningar och annat. Från den affär som avslutades vid årsskiftet 1999/2000 trodde vi länge att köpehandlingarna var oåtkomliga. Under festligheterna på nyårsaftonen hade barnen fördrivt tiden med den gamla leken "Gömma nyckeln", där det berättats, och olovandes lånat kassaskåpsnyckeln för ändamålet. Nu bar det sig inte bättre än att Foffe gömde nyckeln så fiffigt, att ingen lyckades hitta den. Trots senare intensiva efterforskningar har nyckeln inte stått att finna och vi hade gett upp hoppet om dessa dokument. Döm då om vår förvåning, när vi på väggar som av sekretessskäl ej kan komma till allmän kännedom, i alla fall fått tag i ett exemplar av de handlingar som upprättades den 31 januari 1999. Vi läser inantill:

Anmärkning: Man ska observera att det ovan stående och följande var resultatet av en lek mellan mig och min syster Britt.

Köp Kontrakt
Till min käre Söbn Patrik Torsson uppläter och försäljer Undertecknad mina ägande Hemman Vallsjöbol 3:1 och 3:2, emot följande villkor:
1mo) Tillträdet ö Egenolomen, sådan den till Jord och Hus i alla afsceenden befinnes, får med all möjlig och omsyfligt besinnligt, ske denna dag eller någon annan dag, boarifrån Köparen skall ansvara för alle Hemmandelarna tillkommande oner och utskylter, af beord beakoffenbet som bäst
2do) Köpeskillingen för Hemmandelarna är bestämd till Fiero Hundra Tusen Kronor, bevaraf halften skall betalas, beakoffenbet ovan gäller den andra halften, dock utan egentlig Renta.
3do) I all min oorigo lifstid, skall jag af dessa Hemmans Ägare erhålla den Förhållning som särskild Kontrakt föreskrifver.
4do) Köpting och åtkomsthandlingar får köparen gånad, dem han på egen beakostnad får kartera och lagfara och förvara
Sålunda öfverenskommit som skedd i Vallsjöbol den 31o Januari 1999
Gullot Birgitta Irene Gunnarsdotter-Olausen
Säljare m b f p
Patrik Torsson-Olausen
Köpare
Bevillnad af: Jappe i Borgmassen Walter Johansson i Mossbo

När Patrik Olausen blev ägare till fastigheterna är han nästan trettiofem år gammal och nygift med Carina. Han tar nu på sig ett tungt ansvar, att vid sidan av ett heltidsarbete i Rölors, vara make, far, jordbrukare, skogsbrukare och hemmavid-med-yt-re-göromål-mångsysslare. På nära håll har han sin mor som naturligtvis med väksam blick kommer att följa sonens och hans familjs förehavanden. I de gamla köpehandlingarna från år 1978 stod det inskrivet att Britts syskon skulle ha inflytande på nästa fastighetsaffär i Vallsjöbol. Den klausulen var nog lämpligen bortglömd, tillits morbröderna och mostern, mot slutet av 1999, kunde märka en påtaglig personlighetsförändring hos Patrik. Under några veckor var han mycket snällare än vanligt, i samvaron med Britts syskon. Efter årsskiftet 1999/2000 blev han, till allas lättnad, sig själv igen.

DEN SISTA I RADEN AV GÅRDSHANDLINGAR INNEHÅLLER EN BRASKLAPP

Förhållnings Kontrakt

I ansvande dertill, jag nu är sinnad att till min Sobn Patrik Torsson ofverlåta mina ägande Hemman Wallsjöbobl 3:1 och 3:2, uti Tjfweds-kommunen Laxå, alltså förbehåller jag mig att å desso Hemmans Hemmo-del åtnjuta Förhållning, som uti detta Kontrakt stadgas:

1mo) Årligen skall Egendomsägaren till mig lemna torr och klufven Wed-brand, försvarlige 8 Tunnor, of Winbår lemnas tvänno Tunnor, bwaraf ½ Tunna Röda och 1 ½ Tunna Swarta samt Äpplen, Päron och Plommon, så mycket mig lyster, samt två Lixpund of bårskot olgkiöft om Håsten samt om Wintron, Sadel of Rådjur eller om Sadel felas, tvänno Bakskankor.

2do) Skall på Egendomen för min Räkning födas en Hund (Bella) och Katter, om beböfet så tarfwar, samt skall för min Räkning utfås alla Kannor Petroleum, för Snöslungans drift, för mina odlingsbehof, avsåttes tvänno Kappland, norr före Undantagsbuset. För förwaring of persdlar, förbehålles mig omåttlig mängd utrymme i befintliga Uthuset.

3do) Åfwen skall en beböelig Undantags Stuga till min Disposition finnas, vid Hemmanets ofwarlemnande. Tomtmark förbehålles mig afwen, der jag mig Sjelf, inom egen Hank och Stör får röda och ofter godtfinnande röda.

4do) Ett ordentligt bemötande förbehåller jag mig, bewilket åfwen må gälla min Broder Berni, numero Hemmansägare i Mossbo, samt löfte för mig, att sjelfrådigt lägga mig i, Angelagenheter av Slag som of Truntimmer förstås.

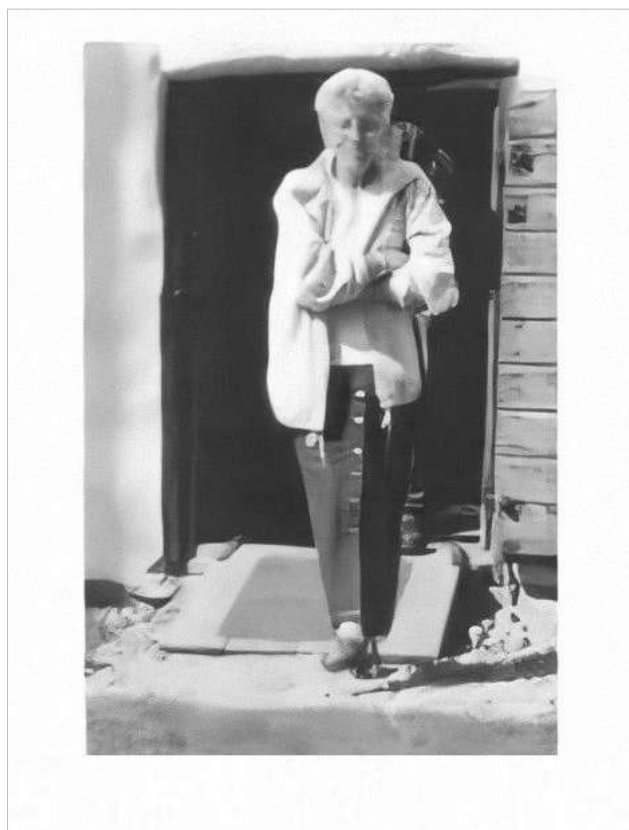
Förestående Kontrakt förklarar jag mig nödd och tvungen att, efter Förmåga, uppfylla försäkras: Wallsjöbobl den 31o December 1999.

Patrik Torsson-Olausen Nygift Hemmansägare och Förhållningsgiftware.

Vår förhoppning är att Patrik och hans familj skall få ett bra liv i Wallsjöbol, på Himmelsbolsången.

I familjen räknar vi då in Britt och hennes andra nära och kära som emellanåt bor på gåstrummet i hennes hus.

2000-TALET HAR BÖRJAT BRA OCH DET BLIR SÄKERT BÄTTRE OCH BÄTTRE DAG FÖR DAG

Vi önskar Britt lycka till på vandringen in i 2000-talet!

SLUTORD ÅR 2021

Jag började den här bearbetningen med föresatsen att göra om den tryckta texten till redigerbar text, för att få till stånd ett enhetligt utseende. Det visade sig dock att originaltexten inte ville bli behandlad på det sättet, varför jag i stället valde att klippa och klistra. Inkopierade bilder och textavsnitt har försetts med en diskret ram, detta för att markera att det handlar om just originalutklipp från 2001 års version. Den inklippta texten är inte glasklar men kan utan svårighet läsas, om man vill, vågar och kan.

Här har jag strukit en del bilder och hoppat över kortare textavsnitt som inte tillför någon egentlig information samt sidnumrerat sammanställningen, som publiceras på min hemsida – www.mossebobladet.se - i detta skick. Ett fåtal nya bilder har tillkommit i denna version.

Arbetet slutfört 2021-09-28 / Alf

PS Slutbilden är densamma som på försättsbladet, bara det att Gunnar här uppe har vänt på sitt ekipage och är på väg till Mossebo. Vart var han då på väg i inledningen? Ingenstans. Han var just hemkommen, från Mossebo. DS